

**Methodische ondersteuning van lokale tellingen van
personen in een situatie van dak- of thuisloosheid**

Nana Mertens
Evelien Demaerschalk
Prof. dr. Koen Hermans

LUCAS KU Leuven

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
 Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
 Tel 0032 16 37 34 32
 E-mail: swvg@kuleuven.be
 Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

**STEUNPUNT
 WELZIJN
 VOLKSGEZONDHEID &
 GEZIN**

Publicatie nr. 2023/03

SWVG-Rapport 12

Titel rapport: Methodische ondersteuning van lokale tellingen van personen in een situatie van dak- of thuisloosheid.

Promotor: Prof. dr. Koen Hermans, LUCAS KU Leuven

Onderzoekers: Nana Mertens en Evelien Demaerschalk, LUCAS KU Leuven

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. De Vlaamse Overheid kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Het consortium SWVG

<i>Deelnemende instellingen - Dagelijks bestuur</i>	
KU Leuven	
· LUCAS, Centrum voor zorgonderzoek en consultancy	Prof. dr. Anja Declercq
· Instituut voor Sociaal Recht	Prof. dr. Koen Hermans
· HIVA - Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving	Prof. dr. Johan Put
	Prof. dr. Tine Van Regenmortel
UGent	
· Vakgroep Volksgezondheid en Eerstelijnszorg	Prof. dr. Ann Van Hecke
· Vakgroep Marketing, Innovatie en Organisatie	Prof. dr. Paul Gemmel
· Vakgroep Bestuurskunde en Publiek Management	Prof. dr. Bram Verschuere
Vrije Universiteit Brussel	
· Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen	Prof. dr. Dominique Verté
Universiteit Antwerpen	
· Faculteit Sociale Wetenschappen	Prof. dr. Koen Decancq
<i>Partnerinstellingen</i>	
Universiteit Hasselt	
· Faculteit Geneeskunde en Levenswetenschappen	Prof. dr. Piet Stinissen
Thomas More Hogeschool	
· Unit Mens & Welzijn	Dr. Peter De Graef
Arteveldehogeschool	
· Sociaal Werk	
Hogeschool Gent	
· Onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn	
UC Leuven-Limburg	
· Research & Expertise - Expertisecentrum Health Innovation	
Karel De Grote hogeschool	
· Onderzoek en maatschappelijke dienstverlening	
Hogeschool PXL	
· Expertisecentrum PXL Social Work Research	
Odisee co-hogeschool	
· Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk	
KeFor	
· Kenniscentrum Forensisch Psychiatrische Zorg	
<i>Coördinatie en secretariaat</i>	
Coördinator SWVG	Dr. Kathleen De Cuyper
Administratieve ondersteuning	Manuela Schröder
	Lut Van Hoof

Rapport 12

Juni 2023

Methodische ondersteuning van lokale tellingen van personen in een situatie van dak- of thuisloosheid

Onderzoekers: Nana Mertens en Evelien Demaerschalk¹

Promotor: Prof. dr. Koen Hermans¹

¹ LUCAS KU Leuven

Samenvatting

In opdracht van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin voerde het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) een point-in-time telling dak- en thuisloosheid uit in zes regio's in Vlaanderen. Dit onderzoek gebeurde in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting. Naast de lokale cijfer rapporten beschrijft dit procesrapport het onderzoeksproject van de lokale point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid.

Het rapport start met de beschrijving van de gehanteerde methode en van de zes regio's waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond (Hoofdstuk 1). Net zoals bij de dak- en thuislozentellingen uit 2020 en 2021, maken we gebruik van de point-in-time methode en de ETHOS Light-typologie om dak- en thuisloosheid te definiëren. Na een oproep voor deelname aan de Vlaamse bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid en de eerstelijnszones, konden regio's zich kandidaat stellen om deel te nemen aan deze tellingen. Alle regio's die zich kandidaat stelden, werden weerhouden en organiseerden een point-in-time dak- en thuislozentelling. Het gaat om de regio's [Middenkust](#), [arrondissement Brugge](#), [Midwest](#), [Boom-Mechelen-Lier](#), [Waasland](#) en [zorgregio Kempen](#).

Daarna volgt in het rapport een toelichting van de keuzes en beslissingen die voor deze tellingen werden gemaakt (Hoofdstuk 2). Meer bepaald gaat het over de beslissingen in verband met de gevolgen van de oorlog in Oekraïne op de dak- en thuislozentellingen, de keuze om de telling in stad Antwerpen uit te stellen en de vernieuwde richtlijnen voor het meetellen van campingbewoners. We beslisten om de Oekraïense vluchtelingen in een situatie van dak- en thuisloosheid wel te tellen, maar niet mee te tellen in de absolute aantallen.

Vervolgens lichten we in het rapport de mogelijkheden voor extrapolaties naar Vlaanderen toe op basis van de point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid van 2020 (stad Leuven, stad Gent en provincie Limburg), 2021 (Zuid-West-Vlaanderen en eerstelijnszone BraViO) en 2022 (Hoofdstuk 3). We maken schattingen voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en voor het aantal direct betrokken minderjarige kinderen in Vlaanderen, alsook voor de verblijfsituatie. Voor deze berekeningen delen we de Vlaamse steden en gemeenten op in verschillende categorieën en de extrapolaties worden gemaakt op basis van het aantal inwoners.

Tabel 1 toont de resultaten van deze extrapolaties voor de dak- en thuisloze volwassenen en Tabel 2 toont deze resultaten voor de direct betrokken minderjarige kinderen. Volgens deze schattingen zijn er in Vlaanderen in totaal 19.547 personen in een situatie van dak- en thuisloosheid, waarvan 13.840 volwassenen en 5.707 kinderen. Volgens de schattingen voor de dak- en thuisloze volwassenen verblijven er in Vlaanderen 650 volwassenen in de openbare ruimte, waarvan de helft in steden met meer dan 120.000 inwoners en bijna een kwart in de centrumsteden. Maar ook in kleinere gemeenten verblijven personen in de openbare ruimte, maar dan gaat het wel om kleine aantallen. Verder verblijven 534 volwassenen in noodopvang, waarvan de meerderheid in grootsteden en in centrumsteden. 2.651 volwassenen verblijven in opvang of tijdelijk verblijf en de aanwezigheid van deze groep lijkt minder te variëren tussen de verschillende categorieën van gemeenten. De groep volwassenen die een instelling moet verlaten of reeds had moeten verlaten is geschat op 1.783 personen en ook hier is er minder variatie tussen de categorieën van gemeenten. Daarnaast verblijven 1.749 volwassenen in een niet-conventionele ruimte waarvan de meerderheid van deze groep in de grootsteden. De grootste groep zijn de personen die tijdelijk verblijven bij familie of vrienden en is geschat op 5.202 volwassenen. Ongeveer een derde van deze groep is aanwezig in de grootsteden, ongeveer een vijfde in gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners en ook ongeveer een vijfde in de centrumsteden. Ten slotte zijn er 1.271 volwassenen die in een woning verblijven maar binnen de maand dreigen uit huis geplaatst te worden. De grootste groepen zijn aanwezig in gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners, 30.001 tot 50.000 inwoners en de centrumsteden.

De extrapolaties voor de verblijfsituatie van de direct betrokken kinderen in Vlaanderen staan in Tabel 2. Volgens deze schattingen verblijven 30 minderjarige kinderen in de openbare ruimte, waarvan de meerderheid in de grootsteden. 51 kinderen verblijven met hun ouder(s) in noodopvang. Ongeveer de helft van deze groep verblijft in de noodopvang van een centrumstad, een derde in de noodopvang van een grootstad. De grootste groep, 2.151 kinderen, verblijft in opvang en tijdelijk verblijf. Net zoals bij de dak- en thuisloze volwassenen lijkt de aanwezigheid van deze groep minder te variëren tussen de verschillende types gemeenten. Verder verblijven 344 kinderen met hun ouder(s) in een instelling. Het gaat dan vooral om instellingen in kleinere gemeenten. 500 kinderen verblijven met hun ouder(s) in een niet-conventionele ruimte, waarvan ongeveer de helft in een grootstad en ongeveer een vijfde in een gemeente met 15.001 tot 30.000 inwoners. Een groep van 1.579 kinderen verblijven samen met hun ouder(s) tijdelijk bij familie of vrienden. Ten slotte wonen 1.052 kinderen met hun ouder(s) in een woning waar ze dreigen uit huis geplaatst te worden.

Tabel 1 Extrapolatie voor de verblijfsituatie van dak- en thuisloze volwassenen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	In openbare ruimte		In noodopvang		In opvang of tijdelijk verblijf		In instelling		In niet-conventionele ruimte		Bij familie of vrienden		In woning met dreigende uithuiszetting		Totaal	
	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %
0 – 15.000 inwoners	4	0,6	4	0,8	307	11,6	262	14,7	241	13,8	517	9,9	120	9,4	1.455	10,5
15.001 – 30.000 inwoners	56	8,6	23	4,3	539	20,3	424	23,8	326	18,6	1.010	19,4	322	25,3	2.700	19,5
30.001 – 50.000 inwoners	70	10,8	11	2,1	541	20,4	382	21,4	172	9,8	848	16,3	309	24,3	2.333	16,9
50.001 – 120.000 inwoners	151	23,2	157	29,4	757	28,6	322	18,1	220	12,6	1.137	21,9	295	23,2	3.039	22,0
> 120.000 inwoners	369	56,8	339	63,5	507	19,1	393	22,0	790	45,2	1.690	32,5	225	17,7	4.313	31,2
Totaal	650	100,0	534	100,0	2.651	100,0	1.783	100,0	1.749	100,0	5.202	100,0	1.271	100,0	13.840	100,0

Tabel 2 Extrapolatie voor de verblijfsituatie van direct betrokken minderjarige kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	In openbare ruimte		In noodopvang		In opvang of tijdelijk verblijf		In instelling		In niet-conventionele ruimte		Bij familie of vrienden		In woning met dreigende uithuiszetting		Totaal	
	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %
0 – 15.000 inwoners	0	0,0	0	0,0	274	12,7	110	32,0	62	12,4	208	13,2	98	9,3	752	13,2
15.001 – 30.000 inwoners	4	13,3	6	11,8	514	23,9	123	35,8	111	22,2	441	27,9	255	24,2	1.454	25,5
30.001 – 50.000 inwoners	4	13,3	2	3,9	455	21,2	48	14,0	22	4,4	264	16,7	334	31,8	1.129	19,8
50.001 – 120.000 inwoners	1	3,3	25	49,0	548	25,5	45	13,1	59	11,8	282	17,9	221	21,0	1.181	20,7
> 120.000 inwoners	21	70,0	18	35,3	360	16,7	18	5,2	246	49,2	384	24,3	144	13,7	1.191	20,9
Totaal	30	100,0	51	100,0	2.151	100,0	344	100,0	500	100,0	1.579	100,0	1.052	100,0	5.707	100,0

De extrapolaties van de resultaten van de Vlaamse dak- en thuislozentellingen 2020-2022 bieden belangrijke inzichten in de situatie van dak- en thuisloosheid in Vlaanderen. Maar de resultaten moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd en gecommuniceerd worden, aangezien deze resultaten per definitie onvolledig zijn. Het is dan ook aangewezen om deze extrapolaties verder te verfijnen met de resultaten van toekomstige dak- en thuislozentellingen. De werkwijze van de extrapolaties dat alle dak- en thuislozentellingen uit 2020, 2021 en 2022 nauwkeurig het aantal dak- en thuisloze personen in kaart brengen voor elke gemeente binnen de telregio. De betrokkenheid en participatie van zowel de lokale besturen als de lokale diensten varieert echter en in sommige gemeenten van de telregio's verliep de organisatie van de telling moeizaam. Dit leidt in sommige gemeenten en voor sommige doelgroepen tot een onderschatting. Daarnaast brengen we met de point-in-time tellingen ook telkens een momentopname in kaart. Door de resultaten van deze tellingen te combineren, combineren we dus ook verschillende momentopnames. Bovendien ontbreken de resultaten van de grootste stad in Vlaanderen, namelijk stad Antwerpen. Deze dak- en thuislozentelling werd uitgesteld naar het najaar van 2023. Voor de extrapolatie van grootsteden gebruiken we dan ook enkel de resultaten van de dak- en thuislozentelling in stad Gent uit 2020. Aangezien het inwonersaantal van stad Antwerpen bijna dubbel zo hoog is dan in stad Gent en het aandeel dak- en thuisloze personen toeneemt naarmate het aantal inwoners stijgt, veronderstellen we een onderschatting voor de extrapolatie van deze categorie.

Ook veronderstelt de werkwijze van de extrapolaties dat steden en gemeenten met een gelijkaardig inwonersaantal ook een vergelijkbaar aantal dak- en thuisloze personen kennen. Maar het aantal getelde dak- en thuisloze personen in een regio hangt nauw samen met enkele factoren. Ten eerste hangt het aantal getelde personen ook samen met het aanwezige aanbod voor dak- en thuisloze personen in een regio en met de aanwezigheid van specifieke instellingen (psychiatrische ziekenhuizen, gevangenis) in een regio. De aanwezigheid van deze diensten en instellingen is echter niet steeds vergelijkbaar voor steden en gemeenten met een gelijkaardig inwonersaantal. Bij de berekening van de extrapolaties wordt deze veronderstelling wel gemaakt. Ten tweede beïnvloedt het lokale beleid van de steden het aantal getelde dak- en thuisloze personen. Ook hier geldt dat dit beleid verschillend is voor steden met een gelijkaardig inwonersaantal. We zien bijvoorbeeld belangrijke verschillen tussen een aantal centrumsteden, die ook verklaard kunnen worden door het gevoerde beleid op lokaal niveau. Ten derde bepalen regionale kenmerken het aantal getelde dak- en thuisloze personen. Een stad met een hoog armoedecijfer, een universiteitsstad, een grensgemeente, ... verklaren mee het aantal getelde dak- en thuisloze personen, maar deze variatie is niet bevat in de extrapolaties.

Tot slot geven we in het rapport de *lessons learned* en de aandachtspunten mee voor nieuwe dak- en thuislozentellingen, op basis van een evaluatie van de lokale coördinatoren van de dak- en thuislozentellingen 2022 en het onderzoeksteam (Hoofdstuk 4). Zo stelden we het profiel en het takkenpakket van de lokale coördinator verder op punt. We formuleren verder enkele suggesties rond het contacteren van organisaties, de communicatiestrategie en geven een korte evaluatie van de lerende netwerken. We benadrukken ook het belang van ondersteuning van de telregio's na de dak- en thuislozentellingen, het formeel engagement van de lokale besturen bij deelname aan een dak- en thuislozentelling en het belang van de herhaling van deze tellingen.

Inhoud

Inleiding	13
Hoofdstuk 1 Methode point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid 2022	15
1 Het meten van dak- en thuisloosheid	15
2 Lokale point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid 2022 in Vlaanderen	17
3 Procedure regioselectie	18
4 Zes telregio's in Vlaanderen 2022	19
4.1 Middenkust	19
4.2 Arrondissement Brugge	20
4.3 Midwest	20
4.4 Boom-Mechelen-Lier	21
4.5 Waasland	21
4.6 Zorgregio Kempen	22
5 Lokale coördinatie en methodische ondersteuning van het onderzoeksteam	22
6 Lerende netwerken	23
7 Rapportage dak- en thuislozentellingen in Vlaanderen 2022	24
Hoofdstuk 2 Keuzes en beslissingen	25
1 Gevolgen van de oorlog in Oekraïne	25
1.1 Impact op de dak- en thuislozentellingen	25
1.2 Bruikbaarheid van de Vlaamse huisvestingstool	26
1.3 Richtlijnen voor de dak- en thuislozentelling	26
2 Uitstel van de dak- en thuislozentelling in stad Antwerpen	27
3 Campingbewoners	27
3.1 Factoren van onzekerheid	28
3.2 Opmaken beslisboom	29
Hoofdstuk 3 Extrapolaties voor Vlaanderen	31
1 Dak- en thuislozentellingen 2020, 2021 en 2022 in Vlaanderen	31
2 Werkwijze	32
2.1 Indeling van Vlaamse steden en gemeenten o.b.v. het aantal inwoners	32
2.2 Indeling van Vlaamse steden en gemeenten o.b.v. de Belfius-typologie	33
3 Resultaten	34
3.1 Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen	34
3.2 Extrapolaties voor de verblijfssituatie van dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen	37
3.3 Profielkenmerken	42

4	Beperkingen van de extrapolaties voor Vlaanderen	45
4.1	Assumpties over de resultaten van de dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022	45
4.2	Belang van regionale kenmerken	45
Hoofdstuk 4 Lessons learned		47
1	Profiel van de lokale coördinator	47
2	Takenpakket van de lokale coördinator	47
3	Contacteren van de organisaties	48
3.1	Belang van de lokale/regionale stuurgroep	48
3.2	Organisaties betrekken	48
3.3	Terminologie dak- en thuisloosheid	49
4	Communicatiestrategie	49
5	Lerende netwerken en ondersteuning van het onderzoeksteam	49
6	Aan de slag met de resultaten van de dak- en thuislozentelling	50
7	Belang van formele goedkeuring van de dak- en thuislozentelling	50
8	Belang van herhaling van de dak- en thuislozentelling	50
Referenties		53

Lijst Tabellen

Tabel 1	Regio Middenkust	19
Tabel 2	Arrondissement Brugge	20
Tabel 3	Regio Midwest	20
Tabel 4	Regio Boom-Mechelen-Lier	21
Tabel 5	Regio Waasland	21
Tabel 6	Zorgregio Kempen	22
Tabel 7	Overzicht lerende netwerken	23
Tabel 8	Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per provincie	31
Tabel 9	Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per aantal inwoners per gemeente	33
Tabel 10	Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per type gemeente	33
Tabel 11	Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente	35
Tabel 12	Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen o.b.v. de Belfius-typologie	36
Tabel 13	Extrapolatie voor de verblijfssituatie van dak- en thuisloze volwassenen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente	39
Tabel 14	Extrapolatie voor de verblijfssituatie van direct betrokken minderjarige kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente	40
Tabel 15	Extrapolatie voor de verblijfssituatie van dak- en thuisloze volwassenen en direct betrokken kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente	41
Tabel 16	Resultaten voor geslacht en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen	42
Tabel 17	Resultaten voor nationaliteit en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen	42
Tabel 18	Resultaten voor leeftijdscategorie en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen	44

Lijst Figuren

Figuur 1	Definitie van dak- en thuisloosheid volgens ETHOS Light-typologie	17
Figuur 2	Point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid in België 2020-2022	19
Figuur 3	Beslisboom meetellen campingbewoners in dak- en thuislozentellingen.	29
Figuur 4	Aantal dak- en thuisloze personen per 1.000 inwoners in gemeenten van tellingen 2020-2022	32

Inleiding

Momenteel is er relatief weinig cijfermateriaal beschikbaar over het aantal dak- en thuisloze personen in België. Bruikbare cijfers over de omvang van deze problematiek en over de profielkenmerken van de doelgroep zijn echter nodig om een effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid mogelijk te maken. Het aantal personen dat in de openbare ruimte verblijft, het aantal langdurig dak- en thuisloze personen, personen die genooddaakt zijn bij vrienden of familieleden te verblijven, het instellingsverleden van dak- en thuisloze jongvolwassenen, ... zijn onder meer cruciale gegevens om een aangepast en effectief beleid uit te stippelen om dak- en thuisloosheid terug te dringen. Bovendien zijn betrouwbare data een fundamenteel onderdeel van een actieplan tegen dak- en thuisloosheid. In het Actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024 gaat de Vlaamse Regering het engagement aan om de wetenschappelijke begeleiding en de verwerking van de lokale dak- en thuislozentellingen op initiatief van lokale besturen te ondersteunen. Het is immers noodzakelijk dat deze lokale dak- en thuislozentellingen op de verschillende locaties op een uniforme manier worden uitgevoerd, teneinde tot onderling vergelijkbare gegevens te komen die ook gebruikt kunnen worden voor een extrapolatie naar het niveau van het Vlaamse Gewest.

De MEHOBEL-studie ontwikkelde een wetenschappelijk onderbouwde en maatschappelijk afgetoetste strategie om dak- en thuisloosheid in België op een consistente wijze te monitoren (Demaerschalk, e.a., 2018). Een specifieke aanbeveling uit deze studie betreft een nationale point-in-time telling. Een point-in-time telling laat toe om het aantal dak- en thuisloze personen in kaart te brengen samen met enkele profielkenmerken van deze groep. Deze methode vertrekt van een intensieve samenwerking met alle diensten die rechtstreeks of onrechtstreeks met dak- en thuisloze personen in contact komen. Op één bepaald moment, de teldag, vullen deze diensten een vragenlijst in voor alle dak- en thuisloze personen die een link hebben met de telregio.

In 2020 werd aan de slag gegaan met deze tellingsmethode in de steden Leuven, Gent, Luik en Aarlen en in de provincie Limburg, met steun van de Koning Boudewijnstichting. In oktober 2021 werden er tellingen georganiseerd in Zuid-West-Vlaanderen, de eerstelijnszone BraViO en de steden Charleroi en Namen, opnieuw met de steun van de Koning Boudewijnstichting. De tellingen gebeuren in nauwe samenwerking met de lokale besturen en talrijke diensten, instellingen, verenigingen en vrijwilligers.

Dit onderzoek bouwt verder op deze pilootprojecten. In 2022 zijn point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid opgezet in zes Vlaamse regio's en wetenschappelijk ondersteund door een onderzoeksteam van het Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin. Aan de hand van deze resultaten en de resultaten uit eerdere dak- en thuislozentellingen, maken we extrapolaties voor Vlaanderen. Deze studie gebeurt in opdracht van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en de lokale coördinatoren van de zeven regio's.

Hoofdstuk 1

Methodie point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid 2022

1 Het meten van dak- en thuisloosheid

Dak- en thuisloosheid is een van de meest extreme vormen van sociale uitsluiting. Het is een complexe problematiek waar actie nodig is van zowel welzijns-, woon-, als gezondheidsactoren. Op juridisch vlak zijn er in België twee belangrijke juridische bronnen die de term dakloosheid definiëren.

1. In het Koninklijk Besluit van 21 september 2004 staat een definitie met als doel het toekennen van een installatiepremie door het OCMW aan bepaalde personen die niet meer dakloos zijn. Dakloosheid wordt gedefinieerd als:

Iedereen die geen woonst heeft, die niet in staat is met zijn eigen middelen een woonst te krijgen en daarom geen verblijfplaats heeft, of die tijdelijk in een onthaaltehuis verblijft totdat een woning tot zijn beschikking wordt gesteld. Het betreft personen die in onthaaltehuizen, op straat of op verschillende openbare plaatsen verblijven die hiervoor niet bestemd zijn (bijvoorbeeld een station). Het gaat ook om personen die tijdelijk opgevangen worden door een particuliere persoon, met als doel hen te helpen tijdens de periode dat ze nog niet over een woonruimte beschikken.

2. In de rondzendbrief van 26 oktober 2006 betreffende de wet tot wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, tot aanmoediging van de inspanning die een OCMW levert voor de integratie van dakloze personen, wordt een dakloze persoon gedefinieerd als:

De persoon die niet over een eigen woongelegenheid beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft of die tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woongelegenheid ter beschikking wordt gesteld. Zijn hier ook inbegrepen, de personen die voorlopig opgevangen worden door particulieren om hen tijdelijk en kortstondig uit de nood te helpen, in afwachting dat betrokkenen een eigen woongelegenheid ter beschikking hebben.

Om concrete acties en verantwoordelijkheden te bepalen, werd een eerste stap gezet op 12 mei 2014 met het Samenwerkingsakkoord dak- en thuisloosheid. Deze overeenkomst omschrijft de verantwoordelijkheden van de federale staat, de gemeenschappen en gewesten in de strijd tegen daken thuisloosheid. In het Samenwerkingsakkoord wordt dezelfde definitie als in de rondzendbrief uit 2006 gehanteerd maar wordt dit niet enkel dakloosheid maar dak- en thuisloosheid genoemd. De verschillende beleidsactoren erkennen in deze overeenkomst de ETHOS-typologie als kaderdefinitie van dak- en thuisloosheid. ETHOS (European Typology of Homelessness and housing exclusion) maakt een onderscheid tussen vier vormen van uitsluiting op de huisvestingsmarkt: dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en ontoereikende huisvesting. Binnen die vier types worden vervolgens enkele deelcategorieën onderscheiden (zie verder). In Vlaanderen besteedt het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015-2020 (VAPA) bijzondere aandacht aan de strijd tegen dak- en thuisloosheid. Het gaat om een samenwerkingsverband tussen het Vlaamse departement Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding en het Vlaamse Agentschap Wonen-Vlaanderen. Het plan focust op het reduceren van het aantal uithuiszettingen, het vermijden van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen

en het verkleinen van de groep chronisch dak- en thuisloze personen in Vlaanderen (Vlaamse Overheid, 2020a). Het actieplan ent zich op de vijf strategische doelstellingen van FEANTSA, de Europese koepel van organisaties die met dak- en thuisloze personen werken.

1. Niemand mag genoodzaakt zijn om tegen zijn/haar wil op straat te moeten overnachten bij gebrek aan opvang die aangepast is aan zijn/haar situatie.
2. Niemand mag genoodzaakt zijn om langer dan nodig te moeten verblijven in de opvang bij gebrek aan doorstromingsmogelijkheden naar wonen.
3. Niemand mag uit een instelling ontslagen worden (ziekenhuis, psychiatrie, gevangenis, jeugdinstelling, ...) zonder voldoende nazorg en een oplossing voor zijn/haar woonsituatie.
4. Niemand mag uit huis gezet worden bij gebrek aan begeleidings- en herhuisvestingsmogelijkheden.
5. Niemand die jongvolwassen wordt of is, mag thuisloos worden als gevolg van de overgangssituatie naar zelfstandigheid.

In december 2020 werd een nieuw actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024 op de Vlaamse Regering gebracht. Dit actieplan vormt een bijlage bij het VAPA. Dit document benadrukt de nood voor het verzamelen van voldoende gegevens over dak- en thuisloosheid in Vlaanderen om acties op te meten. De Vlaamse Overheid geeft aan lokale tellingen van dak- en thuisloze personen te financieren om de problematiek in het hele Vlaamse Gewest in kaart te brengen (Vlaamse Overheid, 2020b).

Tot enkele jaren geleden was cijfermateriaal over het aantal dak- en thuisloze personen in België echter schaars. De nulmeting van Meys & Hermans (2014) bracht voor Vlaanderen de gebruikers van nachtopvangcentra, residentiële opvangcentra, begeleid wonen en doorgangswoningen in beeld alsook het aantal en de kenmerken van de personen en huishoudens die bedreigd worden door uithuiszetting. In Brussel heeft Bruss'Help (vroeger La Strada) sinds 2008 ervaring met het organiseren van een tweejaarlijkse telling. In Wallonië deed IWEPS de oefening om de registratie van de zes Relais Sociaux op elkaar af te stemmen. In de MEHOBEL-studie werkten onderzoekers van KU Leuven, ULiège en La Strada uit Brussel samen om een gemeenschappelijke monitoringstrategie dak- en thuisloosheid in België uit te werken (Demaerschalk, e.a., 2018). LUCAS KU Leuven, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy organiseerde in samenwerking met Stad Leuven een eerste dak- en thuislozentelling in Vlaanderen in februari 2020 (Demaerschalk & Hermans, 2020). De aanbevelingen uit de MEHOBEL-studie werden daarvoor naar de Leuvense context vertaald. Nadien volgden verschillende dak- en thuislozentellingen in zowel Vlaanderen als Wallonië (zie verder).

In deze dak- en thuislozentellingen hanteren de onderzoekers de ETHOS Light-typologie voor het definiëren en meten van dak- en thuisloosheid. De ETHOS Light-typologie is specifiek ontwikkeld voor het verzamelen van gegevens over dak- en thuisloosheid en is een gereduceerde versie van de ETHOS-typologie. Deze definitie omschrijft zes categorieën van woonsituaties die we als dak- of thuisloos beschouwen: 1. personen in de openbare ruimte, 2. personen in de noodopvang, 3. personen in opvang voor thuislozen, 4. personen die een instelling verlaten, 5. personen in een niet-conventionele woning en 6. personen bij familie of vrienden. Het onderzoeksteam voegde een zevende categorie toe om ook personen die uit hun woning dreigen gezet te worden, te includeren in de tellingen. De meerwaarde van ETHOS Light is de bijzondere aandacht voor verborgen dak- en thuisloosheid, met name de personen die verblijven bij familie en vrienden en de personen die verblijven in een niet-conventionele woning.

Figuur 1 Definitie van dak- en thuisloosheid volgens ETHOS Light-typologie

Operationele categorie	Definitie/verblijfsituatie
1. In openbare ruimte	Personen die leven in de publieke ruimte.
2. In noodopvang	Personen die in laagdrempelige en kortdurende opvang verblijven. De winter- of nachtopvang.
3. In opvang voor thuislozen	Personen die in opvangcentra of tijdelijke huisvesting verblijven. Bijvoorbeeld crisisopvang, residentiële opvang, begeleid wonen zonder eigen huurcontract, doorgangswoningen OCMW, hotel, jeugdherberg, vluchthuizen, niet erkende opvangcentra.
4. Instellingsverlaters	<ul style="list-style-type: none"> - Personen die binnen de maand volgend op de teldag de instelling verlaten zonder stabiele woonoplossing. - Personen die langer verblijven in de instelling wegens gebrek aan een stabiele woonoplossing. Gevangenis, algemeen ziekenhuis, psychiatrisch ziekenhuis/centrum, residentiële drughulpverlening, de bijzondere jeugdzorg, beschut wonen, LOI en opvangcentra Fedasil.
5. In niet-conventionele woning	Personen die in niet-conventionele ruimtes of woningen verblijven. Bijvoorbeeld een woning zonder huurcontract of basisvoorzieningen. Bijvoorbeeld een woonwagen, hut, garage, kraakpand, auto, tent.
6. Bij familie of vrienden	Personen die tijdelijk inwonen bij familie en vrienden wegens gebrek aan eigen huisvesting.
+ In woning met dreigende uithuiszetting	Personen die de woning binnen de maand na de teldag moeten verlaten wegens: <ul style="list-style-type: none"> - een betekend vonnis tot gerechtelijke uithuiszetting - een beslissing onbewoonbaarheid - een beslissing ongeschiktheid - een verlopen opzegtermijn of een opzegtermijn die zal verlopen binnen de maand volgend op de teldag.

2 Lokale point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid 2022 in Vlaanderen

In februari 2020 werd door het onderzoeksteam van LUCAS KU Leuven in samenwerking met stad Leuven een eerste point-in-time dak- en thuislozentelling georganiseerd in de stad Leuven. In opdracht van de Koning Boudewijnstichting volgden in oktober 2020 de tellingen in stad Gent (Vermeir, Samyn & Hermans, 2021) en de provincie Limburg (Mertens, Robben & Hermans, 2021), een jaar later de tellingen in de regio Zuid-West-Vlaanderen (Mertens & Hermans, 2022) en de eerstelijnszone BraViO (Demaerschalk, Vermeir & Hermans, 2022). Op die manier werd de tellingsmethode in de afgelopen twee jaar verder op punt gesteld door het onderzoeksteam van LUCAS KU Leuven. Voor de Waalse tellingen werd er samengewerkt met een Franstalig onderzoeksteam die dezelfde methode toepaste in de steden Aarlen en Luik (2020) door de ULiège (Italiano & Hermans, 2021) en in Charleroi en Namen (2021) door UC Louvain (Wagener, Hermans, De Moor & Emmanuel, 2022). Deze tellingen leveren een accuraat beeld op van het aantal dak- en thuisloze personen in deze regio's alsook van de verschillende profielkenmerken van de doelgroep.

Een point-in-time telling wordt georganiseerd op één specifiek moment, de teldag, en veronderstelt een intensieve samenwerking met verschillende organisaties die rechtstreeks en onrechtstreeks in contact

staan met de dak- en thuisloze personen in de regio. Op de teldag gaan de organisaties na wie van hun cliënten of gasten dak- of thuisloos is volgens de ETHOS Light-typologie. Het invullen van de vragenlijst doen de praktijkwerkers of hulpverleners bij voorkeur samen met de dak- of thuisloze persoon. De voordelen van deze methode zijn: 1. de methode brengt de profielkenmerken in beeld waardoor een meer gericht en onderbouwd beleid gevoerd kan worden, 2. er is bijzondere aandacht voor 'verborgen dak- en thuisloze personen' (personen die tijdelijk bij vrienden/familie verblijven of personen die in niet-conventionele woningen verblijven), 3. de telling is gebaseerd op een intensieve samenwerking tussen alle betrokken diensten in de stad of regio waardoor ook het draagvlak voor een gemeenschappelijke aanpak van de problematiek groeit, 4. niet enkel diensten specifiek voor dak- en thuisloze personen maar ook laagdrempelige diensten, buurtwerkingen, reguliere eerstelijnsdiensten, voorzieningen in de jeugdhulp, GGZ-diensten en gevangenissen nemen deel aan de telling. Op basis van de opgedane ervaringen van de dak- en thuislozentellingen in 2020 en 2021 werkte het onderzoeksteam een uitgebreide handleiding uit voor alle deelnemende organisaties.

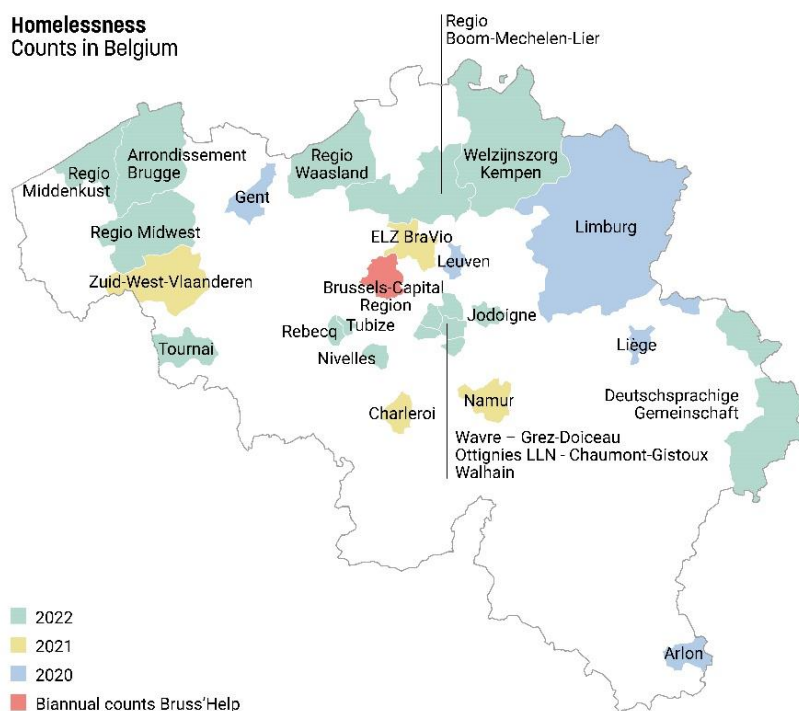
In opdracht van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting breiden we de methode verder uit. Op 28 oktober 2022 werden lokale point-in-time tellingen georganiseerd in zes nieuwe regio's in Vlaanderen: Boom-Mechelen-Lier, arrondissement Brugge, Midwest, Middenkust, zorgregio Kempen en Waasland. We gebruiken voor deze tellingen dezelfde methodologie als bij de tellingen van 2020 en 2021¹. Naast de methodologische ondersteuning van deze telregio's, vraagt het departement WVG om te bekijken welke extrapolaties mogelijk zijn voor Vlaanderen op basis van de dak- en thuislozentellingen (hoofdstuk 3) en de leerpunten van de tellingsmethode (hoofdstuk 4).

3 Procedure regioselectie

Om de Vlaamse bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid en de eerstelijnszones te informeren en enthousiasmeren om deel te nemen aan de dak- en thuislozentellingen van 2022, vond op 25 november 2021 een online Kick-off plaats, waaraan geïnteresseerde lokale besturen konden deelnemen. Nadien organiseerde het onderzoeksteam ook twee bijkomende vragensessies voor kandidaat regio's op 8 en 10 december 2021. De regio's konden zich kandidaatstellen tot 20 februari 2022. Tijdens de stuurgroep op 22 februari 2022 volgde de selectieprocedure op basis van deze kandidaatstelling. Bij de selectieprocedure werd rekening gehouden met volgende criteria: 1) de volledigheid van de kandidaatstelling, 2) de politieke goedkeuring en steun van de betrokken gemeenten, 3) de grootte van de regio, 4) de regionale spreiding van de kandidaat regio's en 5) het landelijk of stedelijk karakter van de kandidaat regio's. Elke regio die een kandidatuur indiende, kon weerhouden worden.

¹ Voor een uitgebreide beschrijving van de methode en resultaten verwijzen we naar de rapporten van de tellingen van 2020 en 2021, beschikbaar op www.dakenthuisloosheid.be

Figuur 2 Point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid in België 2020-2022

4 Zes telregio's in Vlaanderen 2022

Zes regio's in Vlaanderen namen deel aan de lokale dak- en thuislozentellingen in 2022. Oorspronkelijk was ook een telling gepland in een zevende regio, stad Antwerpen. In hoofdstuk 2 wordt toegelicht waarom de telling in deze regio is uitgesteld naar 2023.

4.1 Middenkust

De regio Middenkust bestaat uit zeven gemeenten met Oostende als centrumstad. De lokale coördinator is een medewerker van Stad Oostende. In deze regio is er geen bovenlokaal netwerk dak- en thuisloosheid. Na de dak- en thuislozentelling zet regio Middenkust samen met VVSG en SAM, steunpunt Mens en Samenleving vzw de eerste stappen tot oprichting van een bovenlokaal netwerk.

Tabel 1 Regio Middenkust

Gemeenten	Bredene, Gistel, Ichtegem, Middelkerke, Oostende, de Haan, Oudenburg
Provincie	West-Vlaanderen
Aantal inwoners	145.307 inwoners
Landelijk/stedelijk	Landelijke gemeenten, 1 centrumstad
Coördinatie	Stad Oostende

De dak- en thuislozentelling in deze regio kenmerkt zich door een grote betrokkenheid van de verschillende lokale besturen en de diverse diensten. De resultaten van de telling tonen een relatief hoog aantal getelde dak- en thuisloze personen in een kleine regio. Verder gaat het om een regio met

aanwezigheid van woonwagen- en vakantiewoningbewoners die ook terug te vinden zijn in de resultaten van de telling.

4.2 Arrondissement Brugge

In arrondissement Brugge nemen tien gemeenten deel aan de dak- en thuislozentelling met Brugge als centrumstad. De lokale coördinator is een praktijkwerker van Vereniging 't Sas en werkt voor deze telling nauw samen met een beleidsmedewerker van CAW.

Tabel 2 Arrondissement Brugge

Gemeenten	Beernem, Blankenberge, Brugge, Damme, Jabbeke, Knokke-Heist, Oostkamp, Torhout, Zedelgem, Zuienkerke
Provincie	West-Vlaanderen
Aantal inwoners	283.285 inwoners
Landelijk/stedelijk	Gemeenten, 1 centrumstad
Coördinatie	Vereniging 't Sas

Ook in deze regio valt de grote betrokkenheid van de diverse diensten op. De resultaten van de dak- en thuislozentelling tonen een hoog aantal instellingsverlaters en een relatief hoog aantal personen met vermoedelijke psychische of psychiatrische gezondheidsproblemen, een weerspiegeling van de aanwezigheid van instellingen en voornamelijk psychiatrische ziekenhuizen in arrondissement Brugge. Daarnaast hebben enkele gemeenten in deze regio amper tot geen opvangaanbod voor dak- en thuisloze personen. Ten slotte is er in enkele gemeenten een actief beleid om personen die tijdelijk bij familie of vrienden inwonen ook daar te domiciliëren. Deze vaak onzeker gehuisveste personen worden door deze domiciliëring niet meegeteld omdat ze niet langer tot de definitie van dak- en thuisloosheid behoren. Zo zorgt het actief domiciliëren volgens de betrokken diensten voor een onderschatting van het aantal personen dat tijdelijk bij familie of vrienden inwoont.

4.3 Midwest

Zestien gemeenten nemen deel aan de dak- en thuislozentelling in regio Midwest met Roeselare als centrumstad. De coördinatie van de telling gebeurt door een beleidsmedewerker van Midwest.

Tabel 3 Regio Midwest

Gemeenten	Ardoorie, Hooglede, Ingelmunster, Izegem, Ledegem, Lichtervelde, Meulebeke, Moorslede, Oostrozebeke, Pittem, Roeselare, Ruiselede, Staden, Tielt, Wielsbeke en Wingene
Provincie	West-Vlaanderen
Aantal inwoners	241.712 inwoners
Landelijk/stedelijk	Gemeenten, 1 centrumstad
Coördinatie	Midwest

In de regio Midwest toonden de diverse diensten een grote betrokkenheid bij de dak- en thuislozentelling. Naar aanloop van de teldag werkten enkele diensten onderling samen om alle dak- en thuisloze personen gekend door hun dienst in kaart te brengen. De resultaten van deze telling brengen

onder meer de aanwezigheid van personen die in de openbare ruimte verblijven in beeld. Verder brengt deze telling dak- en thuisloosheid in kaart in meer landelijke gemeenten.

4.4 Boom-Mechelen-Lier

Tot de regio Boom-Mechelen-Lier behoren 19 gemeenten met Mechelen als centrumstad. Eind 2021 werd in deze regio een ketenaanpak dak- en thuisloosheid opgericht door de welzijnskoepel Rivierenland bestaande uit 12 lokale besturen, de lokale besturen van de regio Rupelaar en het CAW Boom-Mechelen-Lier. De dak- en thuislozentelling bouwt voort op het netwerk dat deze ketenaanpak aanstuurt en realiseert en wordt gecoördineerd door een medewerker van IGEMO en een medewerker van CAW Boom-Mechelen-Lier.

Tabel 4 Regio Boom-Mechelen-Lier

Gemeenten	Aartselaar, Berlaar, Bonheiden, Boom, Bornem, Duffel, Heist-op-den-berg, Hemiksem, Lier, Mechelen, Niel, Nijlen, Putte, Puurs-Sint-Amands, Ranst, Rumst, Schelle, Sint-Katelijne-Waver en Willebroek
Provincie	Antwerpen
Aantal inwoners	447.748 inwoners
Landelijk/stedelijk	Een centrumstad, vier grotere (verstedelijkte) gemeenten en meerdere kleinere plattelands- of randgemeenten
Coördinatie	IGEMO en CAW Boom-Mechelen-Lier

Hoewel de OCMW-diensten en CAW erg betrokken waren bij de dak- en thuislozentelling, ontbreken wel enkele belangrijke diensten zoals de woonactoren, de psychiatrische diensten en jeugdhulpdiensten bij de tellende diensten. Er is door het onderzoeksteam volop ingezet om de lokale coördinator te motiveren om ook deze partners bij de telling te betrekken, maar dit is uiteindelijk onvoldoende gelukt. Hierdoor vermoeden we een onderschatting van bepaalde groepen in de resultaten van de dak- en thuislozentelling in deze regio. Verder besloten de drie lokale besturen Ranst, Rumst en Schelle niet deel te nemen aan de telling. De resultaten van deze telling tonen verder een proportioneel hoog aantal direct betrokken kinderen, zij vormen bijna 40% van alle getelde personen in de regio.

4.5 Waasland

Regio Waasland bestaat uit negen gemeenten met Sint-Niklaas als centrumstad. De dak- en thuislozentelling wordt opgezet vanuit het bovenlokaal netwerk dak- en thuisloosheid en de lokale coördinatoren zijn medewerkers van Stad Sint-Niklaas.

Tabel 5 Regio Waasland

Gemeenten	Beveren, Kruibeke, Lokeren, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse en Waasmunster
Provincie	Oost-Vlaanderen
Aantal inwoners	276.293 inwoners
Landelijk/stedelijk	Gemeenten, 1 centrumstad
Coördinatie	Stad Sint-Niklaas

De dak- en thuislozentelling in regio Waasland kenmerkt zich door een grote betrokkenheid van bepaalde diensten. Zo zijn personen zonder wettig verblijf goed in beeld gebracht en gaat het om een grote groep personen die tijdelijk inwonen bij familie en vrienden. Maar enkele lokale besturen telden niet of minder intensief mee, waardoor we een onderschatting veronderstellen van het aantal dak- en thuisloze personen voor deze gemeenten en in de regio Waasland. Zo nam het OCMW van Beveren uiteindelijk geen deel aan de telling, terwijl we uit andere tellingen weten dat de sociale dienst van het OCMW de belangrijkste dienst is om gegevens aan te leveren over dak- en thuisloze personen. Ook in deze regio gaat het om een relatief hoog aantal direct betrokken kinderen, ongeveer 35% van alle getelde personen.

4.6 Zorgregio Kempen

Zorgregio Kempen omvat 27 gemeenten met Turnhout als centrumstad. De coördinatie van de dak- en thuislozentelling wordt opgenomen door een beleidsmedewerker van Welzijnszorg Kempen. Dit is een vereniging van de 27 OCMW's van het arrondissement Turnhout.

Tabel 6 Zorgregio Kempen

Gemeenten	Arendonk, Baarle-Hertog, Balen, Beerse, Dessel, Geel, Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Herselt, Hoogstraten, Hulshout, Kasterlee, Laakdal, Lille, Meerhout, Merksplas, Mol, Olen, Oud-Turnhout, Ravels, Retie, Rijkevorsel, Turnhout, Vorselaar, Vosselaar en Westerlo
Provincie	Antwerpen
Aantal inwoners	470.801 inwoners
Landelijk/stedelijk	Landelijke gemeenten, 4 kleine steden, 1 centrumstad
Coördinatie	Welzijnszorg Kempen

Diverse diensten in zorgregio Kempen toonden een grote betrokkenheid bij de dak- en thuislozentelling. In deze regio is er een relatief beperkt aanbod voor dak- en thuisloze personen. Verder tonen de resultaten een relatief hoog aantal getelde dak- en thuisloze personen in de stad Turnhout en biedt deze telling ook inzicht in dak- en thuisloosheid in meer landelijke gemeenten.

5 Lokale coördinatie en methodische ondersteuning van het onderzoeksteam

Per telregio worden één of meerdere lokale coördinatoren aangesteld voor de organisatie van de dak- en thuislozentelling in hun regio. Zij krijgen ondersteuning van het onderzoeksteam bij het verloop van de dak- en thuislozentellingen. Het takenpakket van deze lokale coördinator omvat onder meer:

- Opmaak van inventaris van de diensten
- Contacteren en informeren van de diensten
- Organisatie van de lokale kick-off
- Organisatie van de informatiesessies
- Organisatie en begeleiding feedbackmoment met diensten

Het onderzoeksteam van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin begeleidt de lokale coördinatoren bij de organisatie van de telling en zorgt voor:

- Organisatie van de lerende netwerken
- Ondersteuning van de lokale coördinatoren
- Data-analyse van de resultaten van de dak- en thuislozentellingen
- Rapportage van de resultaten van de dak- en thuislozentellingen

Aanvullende financiering van de Koning Boudewijnstichting bood extra ondersteuning van de onderzoekers in regio Middenkust en stad Antwerpen. De keuze voor deze regio's gebeurde in samenspraak met de Koning Boudewijnstichting.

6 Lerende netwerken

Om de lokale coördinatoren te ondersteunen bij de dak- en thuislozentellingen organiseerde het onderzoeksteam zeven lerende netwerken. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inhoud en timing van deze netwerkmomenten. De meeste lerende netwerken waren fysieke bijeenkomsten in een van de telregio's. Tijdens deze fysieke bijeenkomsten was er naast een vergadermoment ook steeds een leerrijk bezoek voorzien aan een dienst voor dak- en thuisloze personen.

Tabel 7 Overzicht lerende netwerken

Lerend netwerk	Datum	Locatie	Inhoud
Lerend netwerk 1	15/03/2022	Antwerpen	Proces van de telling Takenpakket lokale coördinator Samenstelling stuurgroep Opmaken inventaris
Lerend netwerk 2	10/05/2022	Oostende	Terugkoppeling over stuurgroep en inventaris Voorbereiding Kick-off Voorbereiding informatiesessies
Lerend netwerk 3	28/06/2022	Online	Terugkoppeling Kick-off Terugkoppeling opmaak inventaris Voorbereiding informatiesessies
Lerend netwerk 4	13/09/2022	Mechelen	Voorbereiding informatiesessies Voorbereiding teldag
Lerend netwerk 5	04/10/2022	Online	Terugkoppeling informatiesessies Voorbereiding teldag
Lerend netwerk 6	21/02/2022	Brugge	Voorbereiding feedbackmomenten
Lerend netwerk 7	24/04/2022	Sint-Niklaas	Feedback verloop eindfase lokale tellingen Evaluatie traject tellingen en lerende netwerken

7 Rapportage dak- en thuislozentellingen in Vlaanderen 2022

De rapportage van de dak- en thuislozentellingen in de zes telregio's in Vlaanderen 2022 bestaat uit verschillende (regionale) rapporten.

1. Regionale cijfer rapporten

Per telregio rapporteerde het onderzoeksteam de resultaten van de dak- en thuislozentelling in een regionaal cijfer rapport. Naast de resultaten van de point-in-time telling omvatten deze rapporten aanvullende informatie die we verzamelden tijdens de feedbackmomenten met de lokale coördinatoren en enkele deelnemende diensten. Deze rapporten zijn beschikbaar op www.dakenthuisloosheid.be.

2. Infofiche per regio

Voor elke telregio worden de voornaamste resultaten van dak- en thuislozentelling samengevat in een infofiche. Deze infofiches zijn beschikbaar op www.dakenthuisloosheid.be.

3. Globaal rapport

Op basis van de dak- en thuislozentellingen die in 2022 in Vlaanderen, Wallonië en de Duitstalige Gemeenschap werden georganiseerd, stelde het onderzoeksteam een rapport op met enkele globale resultaten en vaststellingen. Dit rapport is beschikbaar op www.dakenthuisloosheid.be.

4. Procesrapport

Dit procesrapport beschrijft de methode van de dak- en thuislozentellingen 2022, de extrapolaties voor Vlaanderen op basis van deze dak- en thuislozentellingen en de leerpunten voor de dak- en thuislozentellingen.

5. Uitdieping resultaten dak- en thuislozentellingen 2020-2022

In opdracht van de Koning Boudewijnstichting diepen de onderzoekers de resultaten van de Belgische dak- en thuislozentellingen 2020, 2021 en 2022 uit voor enkele specifieke groepen. Deze rapporten zullen eind 2023 beschikbaar zijn.

Hoofdstuk 2

Keuzes en beslissingen

Een point-in-time telling dak- en thuisloosheid dient rekening te houden met de realiteit en de actualiteit waarin de telling georganiseerd wordt. Voor de tellingen in 2022 betekende dit vooral rekening houden met de gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Met input van de telregio's stelde het onderzoeksteam een extra leidraad op voor het in kaart brengen van de personen die dak- en thuisloos waren en in België verbleven ten gevolge van deze oorlog. Daarnaast besliste Stad Antwerpen wegens onvoorziene omstandigheden om de point-in-time telling in hun regio uit te stellen naar 2023. Verder paste het onderzoeksteam de richtlijn aan met betrekking tot het tellen van camping- en vakantiebewoners in de dak- en thuislozentellingen.

1 Gevolgen van de oorlog in Oekraïne

Op 24 februari 2022 startte de oorlog tussen Rusland en Oekraïne waardoor heel wat Oekraïners hun land ontvluchtten. België tekende met een Taskforce Opvang Oekraïne een parcours uit voor de opvang en registratie van deze Oekraïense burgers. Zo werden in België sinds de start van de oorlog 70.257 certificaten tijdelijke bescherming verleend aan deze personen. Ongeveer 24% van de personen met een certificaat tijdelijke bescherming had nood aan opvang². Zij konden terecht bij bereidwillige gastgezinnen of in kleinschalige of grootschalige opvang georganiseerd door de lokale besturen. Voorbeelden van grootschalige opvang zijn de nooddorpen in Mechelen (650 slaappleatsen) en Antwerpen (1.000 slaappleatsen). Eind 2022 is de dagelijkse instroom van tijdelijk ontheemden uit Oekraïne eerder beperkt. Maar de nood aan herhuisvesting van Oekraïners in preciaire opvangplaatsen naar duurzame huisvestingsplaatsen blijft erg hoog³.

1.1 Impact op de dak- en thuislozentellingen

Verschillende lokale besturen hebben zich sinds het begin van de oorlog sterk ingezet om hulp en opvangplaatsen aan te bieden voor vluchtelingen. Dit heeft onder andere een impact op de werking van de OCMW's en zo bijgevolg ook op de dak- en thuislozentellingen.

- Toename van het aantal OCMW-cliënten

De bijkomende vragen naar financiële steun, materiële steun en opvang of huisvesting zorgen voor een toename van het aantal cliënten per maatschappelijk werker in de OCMW's. Dit zorgt voor een dubbel effect op de telling: de maatschappelijk werkers hebben minder tijd beschikbaar om deel te nemen aan de telling en door de toename van het aantal OCMW-cliënten dienen maatschappelijk werkers ook meer vragenlijsten in te vullen en vraagt de deelname aan de telling een grote tijdsinvestering.

² Statbel (2023). *Ontheemden uit Oekraïne*. <https://statbel.fgov.be/nl/visuals/oekraïense-ontheemden>

³ Vlaamse Overheid (2023). *Vlaanderen helpt Oekraïne: Nieuwe fase in opvang tijdelijk ontheemden uit Oekraïne*. <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-helpt-oekraïne/lokale-besturen-helpen-oekraïne/nieuwe-fase-in-opvang-tijdelijk-ontheemden-uit-oekraïne>

- Groot opvangaanbod

Verschillende steden en gemeenten zetten het voorbije jaar sterk in op het organiseren van opvang voor vluchtelingen door deze oorlog. Bijvoorbeeld in Mechelen gaat het om meer dan 1.000 personen die opvang krijgen in onder andere het nooddorp (650 slaappleaatsen), het voormalig Montreal-hotel (125 slaappleaatsen), woningen van het SHM Woonpunt (110 slaappleaatsen) en in gastgezinnen. Een groot opvangaanbod resulteert in meer dak- en thuisloze personen die opgenomen dienen te worden in de dak- en thuislozentelling. Daarom gaven enkele regio's en steden aan dat het niet haalbaar was om al deze personen mee te tellen. Voor deze regio's wordt deze groep niet meegeteld maar enkel cijfermatig in kaart gebracht.

- Verblijfsituatie niet altijd gekend

Wegens tijds- en werkdruk konden de OCMW's soms enkel een administratieve intake van deze vluchtelingen voorzien waardoor een vervolgesprek werd uitgesteld. Dit zorgt ervoor dat de maatschappelijk werkers niet steeds op de hoogte zijn van de huisvestingssituatie of verblijfsituatie van de vluchtelingen die bij hen werden ingeschreven. Om een persoon op te nemen in de telling, is het echter noodzakelijk om de verblijfsituatie te kennen. Zo niet, kan een persoon opgenomen worden in de telling.

1.2 Bruikbaarheid van de Vlaamse huisvestingstool

Lokale besturen kunnen duurzame huisvestingsplaatsen aanmelden in de Vlaamse digitale huisvestingstool, zoals bijvoorbeeld leegstaande huizen, appartementen, studio's of beschikbare kamers in internaten of woonzorgcentra⁴. Op die manier wil de Vlaamse overheid tijdelijk beschermde personen uit Oekraïne laten doorstromen naar duurzame huisvesting, buiten de reguliere huisvestingsmarkt. Als er een geschikte plaats wordt gevonden, gebeurt de toewijzing door Fedasil⁵.

Het onderzoeksteam vroeg na of deze Vlaamse huisvestingstool bruikbaar was om de groep personen door de oorlog in Oekraïne die dak- of thuisloos waren te identificeren en op deze manier op te nemen in de dak- en thuislozentelling. De beschikbare data uit deze tool bleek echter niet bruikbaar voor de dak- en thuislozentelling.

1.3 Richtlijnen voor de dak- en thuislozentelling

Na overleg met de lokale coördinatoren en de stuurgroep, stelde het onderzoeksteam richtlijnen op voor het meetellen van de vluchtelingen door de oorlog in Oekraïne in de dak- en thuislozentellingen 2022. Zowel de lokale coördinatoren als de stuurgroep vinden het van belang deze groep mee in kaart te brengen, aangezien ze (afhankelijk van hun woonvorm) behoren tot de populatie van dak- en thuisloze personen en dus een belangrijke groep zijn voor de momentopname die de point-in-time telling tracht in kaart te brengen. Op vraag van de telregio's kiezen we ervoor om deze groep afzonderlijk te rapporteren en dus niet samen met de andere dak- en thuisloze personen.

⁴ Vlaamse Overheid (2023). *Vlaanderen helpt Oekraïne: Huisvesting*. <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-helpt-oekraine/huisvesting>

⁵ VVSG (2023). *Noodopvang en toewijzing aan lokale crisishuisvesting door Fedasil*. <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/crisishuisvesting>

- Afhankelijk van de woonvorm tellen we de groep Oekraïense vluchtelingen mee:
 - Gaat het om een woonvorm opgericht voor vluchtelingen uit Oekraïne (bijvoorbeeld een opvangcentrum), dan tellen we de persoon enkel mee indien die de woning, instelling, ... binnen de maand moeten verlaten of als de persoon die reeds had moeten verlaten. Deze persoon wordt geteld onder ETHOS 4, instellingsverlaters.
 - Gaat het om een woonvorm voor de doelgroep dak- en thuisloze personen die ter beschikking gesteld wordt voor de groep Oekraïense vluchtelingen (bijvoorbeeld een Oekraïens gezin dat in een doorgangswoning van een OCMW verblijft), dan tellen we de persoon mee onder ETHOS 3, in opvang voor thuislozen.
 - Gaat het om een verblijf bij een gastgezin, dan tellen we de persoon mee onder ETHOS 6, bij familie en vrienden (ook als hun adres er staat).
- In de vragenlijst wordt de vraag naar de aanleiding van het verlies van woonzekerheid (vraag 15) aangepast door een antwoordcategorie toe te voegen, namelijk 'vluchteling door oorlog in Oekraïne'. Samen met de informatie over nationaliteit (vraag 5), geboorteland (vraag 6) en duur van de dak- of thuisloze situatie (vraag 16), laat dit toe om de groep vluchtelingen door de oorlog in Oekraïne te identificeren en te onderscheiden van de andere getelde dak- en thuisloze personen.

2 Uitstel van de dak- en thuislozentelling in stad Antwerpen

Stad Antwerpen diende eveneens een kandidatuur in voor de lokale point-in-time tellingen dak- en thuisloosheid en werd geselecteerd als een van de telregio's voor 2022. De lokale coördinator startte samen met de lokale stuurgroep en het onderzoeksteam de voorbereidingen voor de telling. In de zomer van 2022 bleek het echter onhaalbaar voor de sociale centra van het OCMW om deel te nemen aan de telling. Het bestaande personeelstekort, de noodzaak dossiers intern te verschuiven en de Oekraïne-crisis zorgden voor een enorme werkdruk bij het personeel waardoor de nodige tijd en inzet voor een kwaliteitsvolle dak- en thuislozentelling niet langer gegarandeerd konden worden. Na intensief overleg tussen stad Antwerpen, de sociale centra, de lokale coördinator en de onderzoekers werd beslist om de telling in stad Antwerpen uit te stellen naar het najaar 2023.

3 Campingbewoners

In de dak- en thuislozentellingen van 2020 en 2021 was de richtlijn omtrent het meetellen van campingbewoners: 'we tellen campingbewoners mee die permanent op een camping verblijven maar er geen domicilie hebben'. Uitsluitend rekening houden met (het ontbreken van) een domicilie blijkt echter onvoldoende. Daarom stelde het onderzoeksteam deze definitie verder op punt.

De regelgeving omtrent weekendverblijven en campingbewonen is complex. Voor een overzicht van de historiek van regelgeving en het juridisch kader verwijzen we naar de Inspiratiegids aanpak permanent wonen op weekendverblijven en campings van Wonen Vlaanderen uit 2022 en het Beleidsplan Problematiek Weekendverblijven van 2002⁶.

⁶ Agentschap Wonen-Vlaanderen <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/48765>
 Vlaams Parlement Beleidsplan. Problematiek weekendverblijven <https://docplayer.nl/61188102-Vlaams-parlement-beleidsplan-problematiek-weekendverblijven.html>

Voor de terminologie gebruiken we in onderstaande tekst verschillende juridische termen: camping, weekendverblijfterrein, woonwagenterrein en woongebied met recreatief karakter. We kiezen ervoor om in de communicatie van de tellingen de term 'camping' te gebruiken als omvattende term.

In wat volgt ligt de focus op het ontwikkelen van praktische richtlijnen voor de dak- en thuislozentellingen. Daarvoor zijn vooral de verschillende factoren van onzekerheid van belang die gepaard gaan met deze woonvorm.

3.1 Factoren van onzekerheid

Permanente bewoners van camping- en woonwagencenters vormen een kwetsbare groep wat betreft woononzekerheid. Deze woononzekerheid zien we vertaald op vijf domeinen:

1. Bestemming gebied

Ten eerste zorgt de bestemming van het gebied voor onzekerheid. Op campings die omschreven zijn als toeristische zone laat de eigenaar-uitbater domicilie vaak niet toe, ook al zijn consequenties voor de vergunning van de eigenaar sinds het logiesdecreet van 2017 niet meer van toepassing. Een terrein met woonbestemming geeft bewoners meer zekerheid, toch zijn er ook op deze terreinen nog altijd bewoners die in een heel onzekere situatie leven. De actuele situatie loopt bovendien niet altijd gelijk met de juridische situatie (bv. juiste bestemmingszone, juiste bouw- en stedenbouwkundige vergunningen).

2. Huurvorm

Ten tweede zorgt de huurvorm voor onzekerheid. De bewoners huren een staanplaats van de eigenaar. Vaak gaat dit over een huurcontract van 1 jaar. De caravan of woonwagen zelf is vaak in eigendom van de bewoner. Eigenaars van een in de grond verankerde woning of een (niet mobiele) chalet zijn sterk afhankelijk van de eigenaar-uitbater.

3. Eigenaar-uitbater

Ten derde speelt de eigenaar-uitbater van het domein een rol. Domeinen in eigendom van de gemeente of een sociale huisvestingsmaatschappij bieden meer zekerheid voor bewoners. Bewoners zijn dan minder afhankelijk van eigenaars. De eigenaar is ook verantwoordelijk voor de (soms problematische) wegenis, riolering en nutsvoorzieningen op het terrein en bepaalt de prijzen van water en elektriciteit.

4. Toestand woonst

Ten vierde zorgt de toestand van de chalet/caravan voor een onzekere woonsituatie. Hoe slechter de staat, hoe groter de kans dat iemand op zoek moet naar een nieuwe woonoplossing.

5. Financiële draagkracht

Ten vijfde speelt de (financiële) draagkracht van de bewoner een rol. Hebben zij de middelen, de relaties, de kracht om indien nodig voor een andere woonoplossing te zorgen? Zo zijn er bewoners die hebben geïnvesteerd in een caravan of woonwagen en niet de financiële middelen hebben om deze te verplaatsen. Dit zorgt voor een situatie van sterke afhankelijkheid.

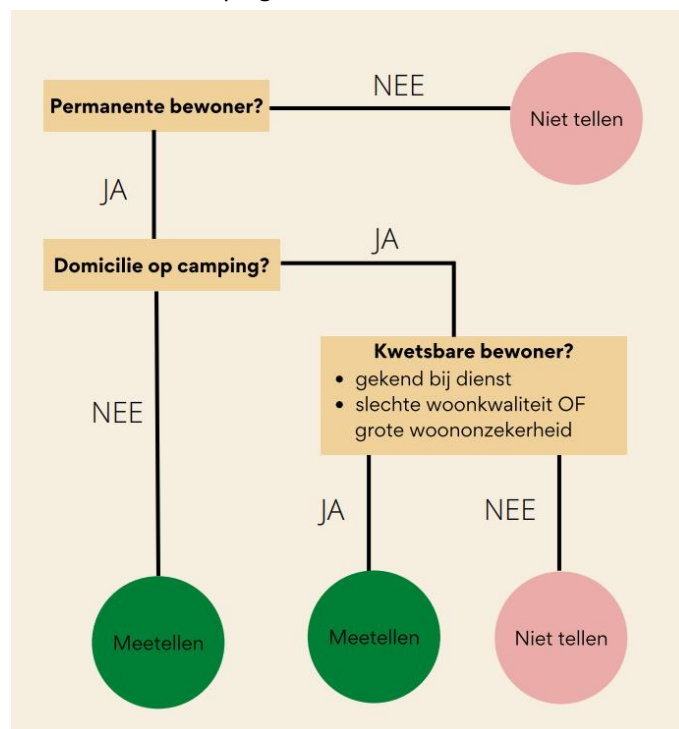
3.2 Opmaken beslisboom

In de dak- en thuislozentellingen van 2020-2021 gebruikten we volgende richtlijn voor het meetellen van campingbewoners 'campingbewoners die permanent op een camping verblijven maar er geen domicilie hebben'. Domicilie blijkt echter geen goede maatstaf om de meest kwetsbare campingbewoners te selecteren voor de telling.

Om een meer gedragen definitie te bekomen organiseerden we op 20 juni 2022 een focusgroep met enkele beleids- en praktijkwerkers met expertise over dit thema. Samen met hen zochten we naar een nieuwe definitie voor tellingen. Een definitie met een focus op de meest precare campingbewoners en die objectief, eenvoudig en bruikbaar is.

Samen met de experts ontwikkelden we een beslisboom voor het meetellen van campingbewoners (zie Figuur 3). De focus ligt hierbij op permanente bewoners. Bewoners die sporadisch op een camping aanwezig zijn (bv. tweedeverblijvers) worden niet meegeteld. Bewoners die permanent op een camping wonen en er niet gedomicilieerd zijn, worden eveneens meegeteld. Hun woonsituatie is heel onzeker. Wanneer personen wel een domicilie hebben op de camping, worden enkel de meest kwetsbare bewoners meegeteld. Dit gaat zowel over bewoners die gekend zijn bij een tellende dienst (bv. OCMW-clënten) als over bewoners die een slechte woonkwaliteit of grote woononzekerheid ervaren. Voor het beantwoorden van deze vraag doen we beroep op de tellende dienst die in contact is met de bewoners.

Figuur 3 Beslisboom meetellen campingbewoners in dak- en thuislozentellingen.

Hoofdstuk 3

Extrapolaties voor Vlaanderen

In dit hoofdstuk beschrijven we de extrapolaties van de cijfers uit de dak- en thuislozentellingen 2020-2021-2022 voor Vlaanderen. Extrapolatie is het schatten van een waarde die buiten het bereik van een set gegevens valt. Om een schatting te maken van het aantal dak- en thuisloze personen in het Vlaams Gewest, maken we gebruik van de cijfers uit de Vlaamse dak- en thuislozentellingen 2020, 2021 en 2022. Deze extrapolaties bieden een inzicht over dak- en thuisloosheid in Vlaanderen maar dienen met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Het gaat namelijk om ruwe schattingen op basis van verschillende point-in-time tellingen of momentopnames van de situatie van dak- en thuisloosheid. Na de beschrijving van de gebruikte methode en de resultaten van de extrapolaties, formuleren we in dit hoofdstuk enkele belangrijke beperkingen van de extrapolaties.

1 Dak- en thuislozentellingen 2020, 2021 en 2022 in Vlaanderen

In 2020, 2021 en 2022 vonden dak- en thuislozentellingen plaats in stad Leuven, stad Gent, provincie Limburg, eerstelijnszone BraViO, Zuid-West-Vlaanderen, Middenkust, Boom-Mechelen-Lier, Midwest, zorgregio Kempen, Waasland en arrondissement Brugge. Deze 11 regio's omvatten in totaal 148 Vlaamse steden en gemeenten en 3.597.000 inwoners⁷. Op 1 januari 2023 telde het Vlaams Gewest 300 steden en gemeenten en 6.768.135 inwoners. Tabel 8 toont deze cijfers in een overzicht voor de Vlaamse provincies.

Tabel 8 Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per provincie

	Aantal inwoners	Aantal inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020-2022	% inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020-2022
Vlaams Gewest	6.768.135	3.597.000	53,2%
Provincie Antwerpen	1.907.727	932.651	48,9%
Provincie Limburg	894.465	894.465	100,0%
Provincie Oost-Vlaanderen	1.560.205	547.431	35,1%
Provincie West-Vlaanderen	1.219.142	1.007.761	82,7%
Provincie Vlaams-Brabant	1.186.596	214.692	18,1%

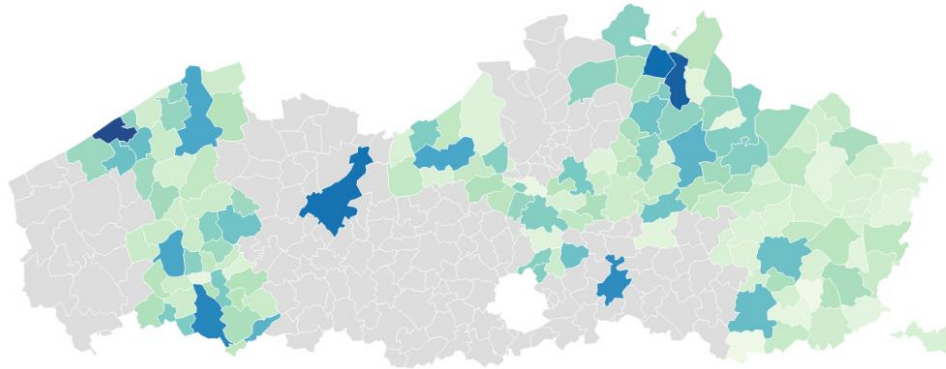
Voor elke van deze gemeenten beschikken we over de indicator 'aantal dak- en thuisloze personen per 1.000 inwoners'. Figuur 2 geeft een visuele voorstelling van deze indicator in de Vlaamse gemeenten waar een dak- en thuislozentelling werd georganiseerd in 2020, 2021 of 2022.

⁷ Berekening op basis van de bevolkingscijfers op 1 januari 2023.

Figuur 4 Aantal dak- en thuisloze personen per 1.000 inwoners in gemeenten van tellingen 2020-2022

Aantal dak- en thuisloze personen per 1.000 inwoners

Dak- en thuislozen tellingen 2020-2022

Bron: LUCAS KU Leuven • Gecreëerd met Datawrapper

2 Werkwijze

De extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze personen in Vlaanderen baseren zich op de resultaten van de dak- en thuislozentellingen in Vlaanderen uit 2020, 2021 en 2022. De resultaten van alle steden en gemeenten die een telling organiseerden, worden gebruikt voor de extrapolaties. Er zijn dus geen steden of gemeenten uitgesloten voor de extrapolatie.

Voor de berekening van de extrapolaties delen we de Vlaamse steden en gemeenten op in verschillende categorieën. Per categorie gaan we het percentage inwoners na waarvoor resultaten beschikbaar zijn van de dak- en thuislozentellingen. Aan de hand van dit percentage en de resultaten van de dak- en thuislozentellingen in de gemeenten van deze categorie, berekenen we de extrapolaties en schatten we zo het aantal dak- en thuisloze personen per categorie.

Hiermee maken we de assumptie dat steden en gemeenten met een gelijkaardig inwonersaantal ook een vergelijkbaar aantal dak- en thuisloze personen kennen. Een tweede assumptie is dat alle steden en gemeenten die een dak- en thuislozentelling organiseerden, nauwkeurig het aantal dak- en thuisloze personen in kaart hebben gebracht.

De Vlaamse steden en gemeenten worden opgedeeld volgens 1) grootte van de gemeente op basis van het aantal inwoners en 2) het type gemeente bepaald door de Belfius-typologie⁸.

2.1 Indeling van Vlaamse steden en gemeenten o.b.v. het aantal inwoners

Bij deze indeling splitsen we alle Vlaamse gemeenten op volgens hun inwoneraantal. Tabel 9 geeft een overzicht van deze indeling met per categorie het aantal inwoners, het aantal en percentage inwoners in de gemeenten waar een dak- en thuislozentelling plaats vond in 2020, 2021 of 2022.

⁸ [Studie Typologie van de gemeenten 2018 - Belfius](#)

Tabel 9 Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per aantal inwoners per gemeente

	Aantal inwoners	Aantal inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020 - 2022	% inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020 - 2022
0 – 15.000 inwoners	1.414.168	681.224	48,2%
15.001 – 30.000 inwoners	2.182.931	1.045.584	47,9%
30.001 – 50.000 inwoners	1.471.101	796.251	54,1%
50.001 – 120.000 inwoners	896.147	806.232	90,0%
> 120.000 inwoners	803.788	267.709	33,3%

Voor de eerste drie categorieën bevatten de dak- en thuislozentellingen van 2020, 2021 en 2022 ongeveer de helft van het totale inwonersaantal in Vlaanderen. Voor de grotere gemeenten met 50.001 tot 120.000 inwoners gaat het zelfs om 90%, in deze categorie ontbreekt enkel stad Aalst. De laatste categorie bestaat uit de steden Gent en Antwerpen. In stad Antwerpen is de dak- en thuislozentelling van 2022 uitgesteld naar 2023.

2.2 Indeling van Vlaamse steden en gemeenten o.b.v. de Belfius-typologie

De Belfius-typologie biedt een tweede indeling voor de Vlaamse steden en gemeenten. Deze sociaaleconomische typologie scoort steden en gemeenten op vijf dimensies: (1) economische activiteit, (2) aanwezigheid van voorzieningen en aantrekkingskracht, (3) levensstandaard, (4) landelijk karakter/verstedelijingsgraad en (5) verjonging/vergrijzing. Op basis hiervan verdeelt de typologie alle Belgische steden en gemeenten in zes types. Voor de extrapolaties voegen we de grootsteden Gent en Antwerpen toe aan een zevende categorie in plaats van aan de categorie grote en regionale steden.

Tabel 10 Aantal inwoners waar een dak- en thuislozentelling plaatsvond per type gemeente

	Aantal inwoners	Aantal inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020 - 2022	% inwoners in gemeenten waar dak- en thuislozentelling plaatsvond 2020 - 2022
Landelijke gemeenten	663.354	323.206	48,7%
Woongemeenten	1.688.837	596.087	35,3%
Gemeenten met economische activiteit	1.892.519	1.092.548	57,7%
Kustgemeenten	147.942	103.710	70,1%
Verstedelijkte gemeenten	678.957	410.917	60,5%
Grote en regionale gemeenten	892.738	802.823	89,9%
Grootsteden	803.788	267.709	33,3%

De dak- en thuislozentellingen uit 2020, 2021 en 2022 omvatten ongeveer een derde van de categorieën woongemeenten en grootsteden. Voor landelijke gemeenten en gemeenten met economische activiteit gaat het om ongeveer de helft van het aantal inwoners, voor de verstedelijkte gemeenten om 60%. De meerderheid van de kustgemeenten en grote en regionale gemeenten hebben resultaten beschikbaar van de dak- en thuislozentelling.

3 Resultaten

3.1 Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen

Tabel 11 toont de resultaten voor de extrapolaties van het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen volgens de indeling van de Vlaamse steden en gemeenten naar inwonersaantal. Deze extrapolaties schatten dat er in Vlaanderen 13.974 volwassenen en 5.741 kinderen zich in een situatie van dak- of thuisloosheid bevinden en tonen aan dat het aantal dak- of thuisloze personen toeneemt naarmate het om gemeenten of steden gaat met een hoger aantal inwoners.

Naar schatting zijn er in kleine gemeenten in Vlaanderen met maximum 15.000 inwoners ongeveer 1 dak- of thuisloze volwassene per 1.000 inwoners en ongeveer 0,5 direct betrokken minderjarige kinderen per 1.000 inwoners. Specifiek geven de extrapolaties aan dat het om 1.457 volwassenen en 752 kinderen gaat. Voor gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners gaat het om 1,24 volwassenen en 0,67 kinderen per 1.000 inwoners die dak- of thuisloos zijn. In steden en gemeenten met 30.001 tot 50.000 inwoners geeft deze indicatie per 1.000 inwoners 1,60 dak- of thuisloze volwassenen en 0,77 direct betrokken kinderen aan. In centrumsteden tot 120.000 inwoners stijgt dit aantal naar meer dan 3 dak- of thuisloze volwassenen en 1,34 kinderen per 1.000 inwoners. In de Vlaamse grootsteden zou het op basis van de gegevens van stad Gent gaan om meer dan 5 dak- of thuisloze volwassenen en 1,5 kinderen per 1.000 inwoners.

De resultaten voor de extrapolaties volgens de Belfius-typologie staan in Tabel 12. Volgens deze resultaten wordt het aantal dak- of thuisloze volwassenen in Vlaanderen geschat op 13.672 en het aantal direct betrokken kinderen op 5.573. Deze resultaten zijn gelijkaardig aan de resultaten uit Tabel 11. De variatie in deze resultaten is te verklaren door de werkwijze van de extrapolaties. De berekening gebeurt telkens per categorie. Hierdoor kan een gemeente een verschillend gewicht krijgen in een andere categorie, m.a.w. sommige gemeenten veranderen van groep bij een andere indeling van de gemeenten. Dit zorgt ervoor dat het totaal aantal geschatte personen kan variëren bij verschillende berekeningen van extrapolaties.

De extrapolaties in Tabel 12 tonen de variatie aan in het aantal dak- en thuisloze personen en kinderen per type gemeente. In grote en regionale steden zijn er naar schatting meer dan 3 volwassenen en meer dan 1 kind per 1.000 inwoners die dak- of thuisloos zijn. In de andere types gemeenten gaat het om meer dan 1 dak- of thuisloze volwassene en om 0,49 tot 0,78 kinderen. De resultaten voor de grootsteden zijn logischerwijs hetzelfde als bij de vorige indeling.

Tabel 11 Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	Aantal inwoners	Aantal inwoners in gemeenten waar telling plaatsvond 2020 - 2022	% inwoners in gemeenten waar telling plaatsvond 2020 - 2022	Aantal volwassenen	Aantal volwassenen per 1.000 inwoners	Aantal kinderen	Aantal kinderen per 1.000 inwoners
0 – 15.000 inwoners	1.414.168	681.224	48,2	1.457	1,03	751	0,53
15.001 – 30.000 inwoners	2.182.931	1.045.584	47,9	2.710	1,24	1.453	0,67
30.001 – 50.000 inwoners	1.471.101	796.251	54,1	2.346	1,60	1.131	0,77
50.001 – 120.000 inwoners	896.147	806.232	90,0	3.071	3,43	1.200	1,34
> 120.000 inwoners	803.788	267.709	33,3	4.390	5,46	1.204	1,50
Totaal	6.768.135	3.597.000	53,2	13.974	2,07	5.741	0,85

Tabel 12 Extrapolaties voor het aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen o.b.v. de Belfius-typologie

	Aantal inwoners	Aantal inwoners in gemeenten waar telling plaatsvond 2020 - 2022	% inwoners in gemeenten waar telling plaatsvond 2020 - 2022	Aantal volwassenen	Aantal volwassenen per 1.000 inwoners	Aantal kinderen	Aantal kinderen per 1.000 inwoners
Landelijke gemeenten	663.354	323.206	48,7	889	1,34	384	0,58
Woongemeenten	1.688.837	596.087	35,3	1.691	1,00	833	0,49
Gemeenten met economische activiteit	1.892.519	1.092.548	57,7	2.323	1,23	1.213	0,64
Kustgemeenten	147.942	103.710	70,1	198	1,34	96	0,65
Verstedelijkte gemeenten	678.957	410.917	60,5	805	1,19	530	0,78
Grote en regionale gemeenten	892.738	802.823	89,9	3.376	3,78	1.313	1,47
Grootsteden	803.788	267.709	33,3	4.390	5,46	1.204	1,50
Totaal	6.768.135	3.597.000	53,2	13.672	2,02	5.573	0,82

3.2 Extrapolaties voor de verblijfsituatie van dak- en thuisloze volwassenen en kinderen in Vlaanderen

Voor de extrapolaties per verblijfsituatie of ETHOS Light-categorie gebruiken we de indeling van de Vlaamse steden en gemeenten naar inwonersaantal en niet de Belfius-typologie. We weten immers niet zeker of deze laatste indeling tot betere schattingen leidt. In deze Belfius-typologie worden bijvoorbeeld de kustgemeenten als aparte categorie beschouwd maar voor de problematiek van dak- en thuisloosheid is er onvoldoende bewijs dat er een samenhang is met deze indeling. Bovendien tonen de resultaten in Tabel 11 en Tabel 12 relatief kleine verschillen tussen beide gebruikte indelingen.

Tabel 13 toont de resultaten van deze extrapolaties voor de dak- en thuisloze volwassenen en Tabel 14 toont deze resultaten voor de direct betrokken minderjarige kinderen. In Tabel 15 worden deze resultaten van de dak- en thuisloze volwassenen en kinderen samengevoegd. Volgens deze schattingen gaat het in totaal om 19.547 personen, waarvan 13.840 volwassenen en 5.707 kinderen. Ook deze variatie in de resultaten ten opzichte van de resultaten uit Tabel 11 en 12 is te verklaren door de werkwijze van de extrapolaties (zie hoger).

Volgens de schattingen voor de **dak- en thuisloze volwassenen** in Tabel 13, verblijven er in Vlaanderen 650 volwassenen in de openbare ruimte, waarvan de helft in steden met meer dan 120.000 inwoners en bijna een kwart in de centrumsteden. Maar ook in kleinere gemeenten verblijven personen in de openbare ruimte. Verder verblijven 534 volwassenen in noodopvang, waarvan de meerderheid in grootsteden en in centrumsteden. 2.651 volwassenen verblijven in opvang of tijdelijk verblijf en de aanwezigheid van deze groep lijkt minder te variëren tussen de verschillende categorieën van gemeenten. De groep volwassenen die een instelling moet verlaten of reeds had moeten verlaten is geschat op 1.783 personen en ook hier is er minder variatie tussen de categorieën van gemeenten. Daarnaast verblijven 1.749 volwassenen in een niet-conventionele ruimte waarvan de meerderheid van deze groep in de grootsteden. De grootste groep zijn de personen die tijdelijk verblijven bij familie of vrienden en is geschat op 5.202 volwassenen. Ongeveer een derde van deze groep is aanwezig in de grootsteden, ongeveer een vijfde in gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners en ook ongeveer een vijfde in de centrumsteden. Ten slotte zijn er 1.271 volwassenen die in een woning verblijven maar binnen de maand dreigen uit huis geplaatst te worden. De grootste groepen zijn aanwezig in gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners, 30.001 tot 50.000 inwoners en de centrumsteden.

De extrapolaties voor de verblijfsituatie van de **direct betrokken kinderen** in Vlaanderen staan in Tabel 14. Volgens deze schattingen verblijven 30 minderjarige kinderen in de openbare ruimte, waarvan de meerderheid in de grootsteden. 51 kinderen verblijven met hun ouder(s) in noodopvang. Ongeveer de helft van deze groep verblijft in de noodopvang van een centrumstad, een derde in de noodopvang van een grootstad. De grootste groep, 2.151 kinderen, verblijft in opvang en tijdelijk verblijf. Net zoals bij de dak- en thuisloze volwassenen lijkt de aanwezigheid van deze groep minder te variëren tussen de verschillende types gemeenten. Verder verblijven 344 kinderen met hun ouder(s) in een instelling. Het gaat dan vooral om instellingen in kleinere gemeenten. 500 kinderen verblijven met hun ouder(s) in een niet-conventionele ruimte, waarvan ongeveer de helft in een grootstad en ongeveer een vijfde in een gemeente met 15.001 tot 30.000 inwoners. Een groep van 1.579 kinderen verblijven samen met hun ouder(s) tijdelijk bij familie of vrienden. Ten slotte wonen 1.052 kinderen met hun ouder(s) in een woning waar ze dreigen uit huis geplaatst te worden.

Tabel 15 toont de resultaten voor de dak- en thuisloze volwassenen en kinderen. De extrapolaties schatten het totaal aantal dak- en thuisloze volwassenen en kinderen op 19.547 personen waarvan 6.782 personen tijdelijk verblijven bij familie of vrienden en 4.802 personen in opvang en tijdelijk verblijf. Het aantal verborgen dak- en thuisloze volwassenen en kinderen (de personen die in een niet-conventionele woning of bij familie en vrienden verblijven) is geschat op 9.030 personen of 46% van alle dak- en thuisloze personen en kinderen.

Tabel 13 Extrapolatie voor de verblijfssituatie van dak- en thuisloze volwassenen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	In openbare ruimte		In noodopvang		In opvang of tijdelijk verblijf		In instelling		In niet-conventionele ruimte		Bij familie of vrienden		In woning met dreigende uithuiszetting		Totaal	
	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %
0 – 15.000 inwoners	4	0,6	4	0,8	307	11,6	262	14,7	241	13,8	517	9,9	120	9,4	1.455	10,5
15.001 – 30.000 inwoners	56	8,6	23	4,3	539	20,3	424	23,8	326	18,6	1.010	19,4	322	25,3	2.700	19,5
30.001 – 50.000 inwoners	70	10,8	11	2,1	541	20,4	382	21,4	172	9,8	848	16,3	309	24,3	2.333	16,9
50.001 – 120.000 inwoners	151	23,2	157	29,4	757	28,6	322	18,1	220	12,6	1.137	21,9	295	23,2	3.039	22,0
> 120.000 inwoners	369	56,8	339	63,5	507	19,1	393	22,0	790	45,2	1.690	32,5	225	17,7	4.313	31,2
Totaal	650	100,0	534	100,0	2.651	100,0	1.783	100,0	1.749	100,0	5.202	100,0	1.271	100,0	13.840	100,0

Tabel 14 Extrapolatie voor de verblijfssituatie van direct betrokken minderjarige kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	In openbare ruimte		In noodopvang		In opvang of tijdelijk verblijf		In instelling		In niet-conventionele ruimte		Bij familie of vrienden		In woning met dreigende uithuiszetting		Totaal	
	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %
0 – 15.000 inwoners	0	0,0	0	0,0	274	12,7	110	32,0	62	12,4	208	13,2	98	9,3	752	13,2
15.001 – 30.000 inwoners	4	13,3	6	11,8	514	23,9	123	35,8	111	22,2	441	27,9	255	24,2	1.454	25,5
30.001 – 50.000 inwoners	4	13,3	2	3,9	455	21,2	48	14,0	22	4,4	264	16,7	334	31,8	1.129	19,8
50.001 – 120.000 inwoners	1	3,3	25	49,0	548	25,5	45	13,1	59	11,8	282	17,9	221	21,0	1.181	20,7
> 120.000 inwoners	21	70,0	18	35,3	360	16,7	18	5,2	246	49,2	384	24,3	144	13,7	1.191	20,9
Totaal	30	100,0	51	100,0	2.151	100,0	344	100,0	500	100,0	1.579	100,0	1.052	100,0	5.707	100,0

Tabel 15 Extrapolatie voor de verblijfsituatie van dak- en thuisloze volwassenen en direct betrokken kinderen in Vlaanderen o.b.v. het aantal inwoners per gemeente

	In openbare ruimte		In noodopvang		In opvang of tijdelijk verblijf		In instelling		In niet-conventionele ruimte		Bij familie of vrienden		In woning met dreigende uithuiszetting		Totaal	
	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %	n	kolom %
0 – 15.000 inwoners	4	0,6	4	0,7	581	12,1	372	17,5	303	13,5	725	10,7	218	9,4	2.207	11,3
15.001 – 30.000 inwoners	61	9,0	29	5,0	1.052	21,9	547	25,7	436	19,4	1.451	21,4	576	24,8	4.152	21,2
30.001 – 50.000 inwoners	74	10,9	13	2,2	996	20,7	431	20,3	194	8,6	1.112	16,4	643	27,7	3.463	17,7
50.001 – 120.000 inwoners	152	22,3	181	31,0	1.305	27,2	367	17,3	279	12,4	1.419	20,9	516	22,2	4.219	21,6
> 120.000 inwoners	390	57,3	357	61,1	868	18,1	411	19,3	1.036	46,1	2.075	30,6	369	15,9	5.506	28,2
Totaal	681	100,0	584	100,0	4.802	100,0	2.128	100,0	2.248	100,0	6.782	100,0	2.322	100,0	19.547	100,0

3.3 Profielkenmerken

Naast de extrapolaties voor Vlaanderen, beschrijven we ook enkele resultaten van de profielkenmerken op basis van de dak- en thuislozentellingen 2020, 2021 en 2022. Hierbij gaat het niet om extrapolaties maar om resultaten van de dak- en thuislozentellingen die in Vlaanderen plaatsvonden. Deze resultaten dragen bij tot een beter inzicht in de profielkenmerken van de getelde dak- en thuisloze personen en kinderen in Vlaanderen. In totaal brachten deze tellingen 4.939 dak- of thuisloze volwassenen in kaart.

Tabel 16 Resultaten voor geslacht en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen

	Man		Vrouw		Ander	
	n	rij %	n	rij %	n	rij %
0 – 15.000 inwoners	443	63,1	259	36,9	0	0,0
15.001 – 30.000 inwoners	801	61,7	493	38,0	4	0,3
30.001 – 50.000 inwoners	793	62,4	475	37,4	2	0,2
50.001 – 120.000 inwoners	1876	68,0	871	31,6	10	0,4
> 120.000 inwoners	1026	70,2	430	29,4	6	0,4
Totaal	4939	66,0	2528	33,8	22	0,3

Ongeveer een op drie van alle getelde dak- en thuisloze personen is vrouw. Het aandeel vrouwen varieert licht tussen de types van gemeenten, met het hoogste aandeel vrouwen in gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners. Dak- en thuisloze mannen verblijven verhoudingsgewijs vaker in grootsteden en centrumsteden.

Tabel 17 Resultaten voor nationaliteit en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen

	Belgische nationaliteit		Andere EU-nationaliteit		Andere niet-EU-nationaliteit		Staatloos		Onbekend	
	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %
0 – 15.000 inwoners	429	61,1	47	6,7	197	28,1	6	0,9	23	3,3
15.001 – 30.000 inwoners	859	66,2	88	6,8	319	24,6	3	0,2	28	2,2
30.001 – 50.000 inwoners	859	67,7	90	7,1	300	23,6	4	0,3	16	1,3
50.001 – 120.000 inwoners	1738	63,0	164	5,9	800	29,0	17	0,6	41	1,5
> 120.000 inwoners	664	45,4	290	19,8	485	33,2	10	0,7	13	0,9
Totaal	4549	60,7	679	9,1	2101	28,1	40	0,5	121	1,6

De meerderheid van de getelde dak- en thuisloze personen in Vlaanderen heeft de Belgische nationaliteit. Ongeveer 9% heeft een andere EU-nationaliteit, 28% heeft een andere niet-EU-nationaliteit. In grootsteden is het aandeel dak- en thuisloze personen met de Belgische nationaliteit

lager en verblijven er verhoudingsgewijs meer dak- en thuisloze personen met een andere EU-nationaliteit.

Tabel 18 toont de resultaten voor de leeftijdscategorieën van de getelde dak- en thuisloze volwassenen in Vlaanderen. Een op vijf is jongvolwassen. In gemeenten met 15.001 tot 30.000 inwoners gaat het om bijna een op vier van alle dak- en thuisloze personen. Ongeveer 60% van alle getelde dak- en thuisloze personen in Vlaanderen is jonger dan 40 jaar, 7% is ouder dan 60 jaar.

Tabel 18 Resultaten voor leeftijdscategorie en aantal inwoners per gemeente o.b.v. dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022 in Vlaanderen

	16 – 25 jaar		26 – 29 jaar		30 – 39 jaar		40 – 49 jaar		50 – 59 jaar		60 – 69 jaar		70 – 79 jaar		> 80 jaar		Onbekend	
	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %	n	rij %
0 – 15.000 inwoners	147	20,9	83	11,8	185	26,4	127	18,1	92	13,1	37	5,3	11	1,6	3	0,4	17	2,4
15.001 – 30.000 inwoners	305	23,5	128	9,9	358	27,6	242	18,6	155	11,9	76	5,9	18	1,4	7	0,5	9	0,7
30.001 – 50.000 inwoners	272	21,4	123	9,7	351	27,6	282	22,2	140	11,0	73	5,7	13	1,0	4	0,3	12	0,9
50.001 – 120.000 inwoners	598	21,6	287	10,4	758	27,4	585	21,2	319	11,5	136	4,9	34	1,2	9	0,3	37	1,3
> 120.000 inwoners	250	17,1	160	10,9	394	26,9	341	23,3	205	14,0	74	5,1	23	1,6	4	0,3	11	0,8
Totaal	1572	21,0	781	10,4	2046	27,3	1577	21,0	911	12,2	396	5,3	99	1,3	27	0,4	86	1,1

4 Beperkingen van de extrapolaties voor Vlaanderen

De extrapolaties van de resultaten van de Vlaamse dak- en thuislozentellingen 2020-2022 bieden belangrijke inzichten in de situatie van dak- en thuisloosheid in Vlaanderen. Maar de resultaten moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd en gecommuniceerd worden, aangezien deze resultaten per definitie onvolledig zijn. Het is dan ook aangewezen om deze extrapolaties verder te verfijnen met de resultaten van toekomstige dak- en thuislozentellingen. Voor een meer volledige schatting van het aantal dak- en thuisloze personen in Vlaanderen geeft het onderzoeksteam dan ook de voorkeur aan de uitbreiding van de point-in-time dak- en thuislozentellingen op Vlaams niveau. De resultaten van deze dak- en thuislozentellingen zullen een accurater beeld opleveren van het aantal dak- en thuisloze personen. De resultaten van de extrapolaties beschouwen we dan ook als een tussenstap voor het in kaart brengen van het aantal dak- en thuisloze personen in Vlaanderen. In wat volgt, geven we enkele belangrijke beperkingen van de extrapolaties voor Vlaanderen. Om een volledig overzicht te bieden van de factoren waarmee rekening gehouden dient te worden bij het maken van de extrapolaties, is het aanbevolen een uitgebreide literatuurstudie op te zetten rond dit thema.

4.1 Assumpties over de resultaten van de dak- en thuislozentellingen 2020 – 2022

Zoals hierboven omschreven, veronderstelt de werkwijze van de extrapolaties dat alle dak- en thuislozentellingen uit 2020, 2021 en 2022 nauwkeurig het aantal dak- en thuisloze personen in kaart brengen voor elke gemeente binnen de telregio. De betrokkenheid en participatie van zowel de lokale besturen als de lokale diensten varieert echter en in sommige gemeenten van de telregio's verliep de organisatie van de telling moeizaam. Dit leidt in sommige gemeenten en voor sommige doelgroepen tot een onderschatting. Daarnaast brengen we met de point-in-time tellingen ook telkens een momentopname in kaart. Door de resultaten van deze tellingen te combineren, combineren we dus ook verschillende momentopnames.

Bovendien ontbreken de resultaten van de grootste stad in Vlaanderen, namelijk stad Antwerpen. Deze dak- en thuislozentelling werd uitgesteld naar het najaar van 2023. Voor de extrapolatie van grootsteden gebruiken we dan ook enkel de resultaten van de dak- en thuislozentelling in stad Gent uit 2020. Aangezien het inwonersaantal van stad Antwerpen bijna dubbel zo hoog is dan in stad Gent en het aandeel dak- en thuisloze personen toeneemt naarmate het aantal inwoners stijgt, veronderstellen we een onderschatting voor de extrapolatie van deze categorie. Bovendien tonen de dak- en thuislozentellingen van 2022 aan dat het aantal dak- en thuisloze personen mogelijks is toegenomen sinds 2020. Zo tonen de resultaten van bijvoorbeeld Turnhout en Oostende in 2022 een hoger aantal dak- en thuisloze personen per 1.000 inwoners (respectievelijk 6,23 in Turnhout en 7,01 in Oostende) dan deze indicator in stad Gent in 2020 (5,59). De herhaling van de dak- en thuislozentelling in stad Gent in 2023 en de telling in Antwerpen in 2023 kunnen deze resultaten verder verfijnen.

4.2 Belang van regionale kenmerken

Ook veronderstelt de werkwijze van de extrapolaties dat steden en gemeenten met een gelijkaardig inwonersaantal ook een vergelijkbaar aantal dak- en thuisloze personen kennen. Maar het aantal getelde dak- en thuisloze personen in een regio hangt nauw samen met enkele factoren. Ten eerste hangt het aantal getelde personen ook samen met het aanwezige aanbod voor dak- en thuisloze

personen in een regio en met de aanwezigheid van specifieke instellingen (psychiatrische ziekenhuizen, gevangenissen) in een regio. De aanwezigheid van deze diensten en instellingen is echter niet steeds vergelijkbaar voor steden en gemeenten met een gelijkaardig inwonersaantal. Bij de berekening van de extrapolaties wordt deze veronderstelling wel gemaakt. Ten tweede beïnvloedt het lokale beleid van de steden het aantal getelde dak- en thuisloze personen. Ook hier geldt dat dit beleid verschillend is voor steden met een gelijkaardig inwonersaantal. We zien bijvoorbeeld belangrijke verschillen tussen een aantal centrumsteden, die ook verklaard kunnen worden door het gevoerde beleid op lokaal niveau. Ten derde bepalen regionale kenmerken het aantal getelde dak- en thuisloze personen. Een stad met een hoog armoedecijfer, een universiteitsstad, een grensgemeente, ... verklaren mee het aantal getelde dak- en thuisloze personen, maar deze variatie is niet bevat in de extrapolaties.

Hoofdstuk 4

Lessons learned

Na de officiële bekendmaking van de resultaten van de dak- en thuislozentellingen 2022, evalueerde het onderzoeksteam samen met de lokale coördinatoren het proces van deze tellingen tijdens lerend netwerk 7. Het takenpakket van de lokale coördinator, de voorbereiding van de telling, de bekendmaking van de resultaten, de periode na deze bekendmaking, de ondersteuning door het onderzoeksteam en de opzet van de lerende netwerken kwamen aan bod tijdens deze evaluatie. Op basis hiervan formuleren we enkele feedbackpunten of *lessons learned*, die ons toelaten de methode van de dak- en thuislozentelling verder te verfijnen alsook om aanbevelingen te formuleren voor de organisatie van toekomstige tellingen.

1 Profiel van de lokale coördinator

De lokale coördinator staat in voor de organisatie van de dak- en thuislozentelling in de regio. Voor een succesvolle telling is het dan ook van groot belang dat deze functie wordt ingevuld door een coördinator die de mogelijkheid heeft en bereid is om een netwerk te creëren en te versterken tijdens de organisatie van de telling.

De dak- en thuislozentellingen van 2022 bevestigen dat als de functie van de lokale coördinator bij een lokaal bestuur ligt, dit voor een grotere gedragenheid zorgt bij de organisaties en vooral voor een grotere gedragenheid bij de sociale diensten van het OCMW (bv. regio Middenkust). Ook wanneer de lokale coördinator verbonden is met een bestaand regionaal netwerk waarin al wordt samengewerkt omtrent welzijns- en sociaalbeleidsthema's (bv. regio Midwest en Zorgregio Kempen), heeft dit een versterkend effect voor de gedragenheid van de dak- en thuislozentelling bij de organisaties die deelnemen aan de telling. Idealiter is de lokale coördinator dus een medewerker van een lokaal bestuur of van een bovenlokaal of regionaal netwerk.

Voorbeelden uit de dak- en thuislozentellingen in arrondissement Brugge en regio Boom-Mechelen-Lier tonen aan dat een tandem tussen enerzijds een praktijkwerker en anderzijds een beleidsmedewerker of medewerker van een bovenlokale organisatie ook een meerwaarde kan zijn voor de coördinatie van de telling.

2 Takenpakket van de lokale coördinator

De handleiding van de telling omschrijft in het takenpakket van de lokale coördinator een halftijdse beschikbaarheid gedurende de tien maanden van de telling (afhankelijk van de grootte van de regio). Vooral in bepaalde maanden is deze halftijdse beschikbaarheid noodzakelijk, zoals bijvoorbeeld bij het opstellen van de inventaris of het contacteren van de organisaties. Slechts enkele lokale coördinatoren waren effectief halftijds vrijgesteld voor dit project. Voor de meeste coördinatoren was de organisatie van de dak- en thuislozentelling een extra taak bovenop hun reeds drukke werkpakket. Dit zorgde voor een hoge werkdruk bij enkele belangrijke momenten van de telling, zoals bijvoorbeeld het contacteren van de organisaties, de organisatie van de Kick-off, de infomomenten en het persmoment. De coördinatoren zijn het er unaniem over eens dat een halftijdse beschikbaarheid in deze perioden van de

telling noodzakelijk is en ook dat een halftijdse beschikbaarheid voldoende is. De vooropgezette inschatting van een halftijdse beschikbaarheid is dus zowel noodzakelijk als voldoende om de functie van de coördinatie in te vullen.

Daarnaast vragen de lokale coördinatoren om een gedetailleerd omschreven takenpakket, met concrete taken en een duidelijke tijdslijn. Dit biedt hen maar ook hun leidinggevendenden een beter zicht op de concrete taken en tijdsinvestering die de telling vraagt. Het laat hen ook toe om hun taken voor de telling beter in te plannen in functie van hun andere werkopdrachten.

3 Contacteren van de organisaties

Een van de belangrijkste taken van de lokale coördinator is het contacteren, motiveren en informeren van de organisaties die in contact staan met de dak- en thuisloze personen in de regio zodat zij deelnemen aan de telling. De lokale coördinatoren benadrukken dat dit de meest intensieve taak is van het takenpakket aangezien organisaties louter contacteren via e-mail onvoldoende is. Een coördinator gaf aan dat 'de telling staat of valt met de telefoontjes'. Persoonlijk contacteren van deze diensten via telefoon of de telling presenteren op overlegmomenten en netwerkmomenten vinden ze noodzakelijk om hen te overtuigen om deel te nemen aan de telling, maar is ook erg tijdsintensief. Het contacteren van de organisaties was voor de lokale coördinatoren dan ook de grootste uitdaging.

3.1 Belang van de lokale/regionale stuurgroep

In de verschillende regio's werd een lokale stuurgroep opgericht om de lokale coördinator te ondersteunen. Deze stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de lokale besturen en verschillende sectoren zoals het CAW, woonactoren, laagdrempelige diensten, jeugdhulp en ziekenhuizen. Deze stuurgroepleden hebben idealiter een sterk netwerk om zo de telling in de regio mee te promoten. De lokale coördinatoren gaven bovendien aan dat deze lokale stuurgroep helpt om de gedragenheid van de telling te versterken bij de verschillende organisaties.

Omdat de lokale stuurgroep vooral een ondersteunende functie heeft, bepaalden de lokale coördinatoren zelf hoe vaak de stuurgroep vergaderde. In de regio Boom-Mechelen-Lier kozen de coördinatoren ervoor om geen aparte stuurgroep op te richten voor de telling maar om aan te sluiten bij bestaande overlegmomenten van de ketenaanpak dak- en thuisloosheid in hun regio. In zorgregio Kempen waar de lokale coördinator reeds kon steunen op een sterk netwerk en sterke samenwerkingsverbanden, kwam de stuurgroep minder vaak samen.

3.2 Organisaties betrekken

Zoals hierboven beschreven, besteedden de lokale coördinatoren veel tijd aan het persoonlijk contacteren van de verschillende diensten en zijn enkel e-mails vaak onvoldoende om organisaties aan boord te krijgen. Enkele lokale coördinatoren benadrukken de meerwaarde om in te zetten op lokale netwerken en zichzelf uit te nodigen op netwerkmomenten zoals bijvoorbeeld netwerkmomenten van de geestelijke gezondheidszorg of jeugdhulp.

In de regio Middenkust, Midwest en arrondissement Brugge zetten de lokale coördinatoren ook in om secundaire scholen te betrekken en deze eerste ervaringen waren positief. Belangrijke overlegmo-

menten en actoren voor deze sector zijn Centra Leren en Werken, zorgcoördinatoren en het Lokaal overlegplatform onderwijs (LOP).

3.3 Terminologie dak- en thuisloosheid

Enkele lokale coördinatoren geven aan dat de term dak- en thuisloosheid nog weinig bekend is bij de organisaties. Bij een eerste contactname kan deze term foutief geïnterpreteerd worden waardoor organisaties zich niet aangesproken voelen om deel te nemen aan de telling. Ze raden daarom aan om bij de start van de telling ook de termen 'precaire of kwetsbare woonsituatie' te gebruiken.

4 Communicatiestrategie

De lokale coördinatoren geven aan dat het uitwerken van een communicatiestrategie rond de dak- en thuislozentelling nieuw voor hen was, zoals bijvoorbeeld het opstellen en versturen van algemene informatiemails, het opmaken van een website en de contacten met (lokale) pers. Sommige lokale coördinatoren kregen hierbij ondersteuning van een communicatiedienst maar voor een aantal coördinatoren was dat niet het geval. Ook al was er reeds communicatiemateriaal ter beschikking, toch stellen de coördinatoren voor om een algemene en meer uitgebreide communicatiestrategie uit te werken die door de verschillende telregio's gebruikt kan worden. Dit kan bijdragen aan een efficiëntere uitwerking van de lokale communicatiestrategie en bovendien is het belangrijk zo uniform mogelijk over de dak- en thuislozentellingen te communiceren en de herkenbaarheid te vergroten. Deze strategie kan input geven over bijvoorbeeld uitnodigingsmails, persteksten, digitale banner, aanpak en inhoud van een lokale website, affiches in verschillende talen voor de doelgroep,

5 Lerende netwerken en ondersteuning door het onderzoeksteam

Om de lokale coördinatoren te begeleiden bij de organisatie van de dak- en thuislozentellingen, organiseerde het onderzoeksteam zeven lerende netwerken. Dit is de eerste keer dat deze ondersteuning in dit format gebeurde. De lokale coördinatoren waren tevreden met het aantal bijeenkomsten en vonden dat er voldoende lerende netwerken waren. Ook de afwisseling tussen fysieke en online bijeenkomsten werd positief onthaald. Hoewel de fysieke bijeenkomsten voor sommige coördinatoren een verre verplaatsing vroeg, ervoeren de coördinatoren het als een meerwaarde om tijdens deze bijeenkomsten met elkaar te kunnen uitwisselen over ervaringen en vragen.

Aan de fysieke bijeenkomsten was steeds een bezoek gekoppeld aan een dienst voor dak- en thuisloze personen zoals bijvoorbeeld een nachtopvang of een inloopcentrum. Ook al boden deze bezoeken geen rechtstreekse meerwaarde aan de organisatie van de tellingen, toch waardeerden de coördinatoren deze bezoeken als aangename afwisseling van het vergadermoment en vooral als kennismaking met het aanbod voor de doelgroep van de telling in de verschillende regio's.

Naast de geplande lerende netwerken, bood het onderzoeksteam ook extra ondersteuning aan op vraag van de lokale coördinatoren of bij belangrijke overleg- of voorstellingsmomenten. De coördinatoren benadrukken het belang van de aanwezigheid van het onderzoeksteam bij sleutelmomenten zoals de Kick-off of de eerste lokale stuurgroep. Dit biedt belangrijke steun aan de coördinatoren en geeft volgens hen ook meer geloofwaardigheid en gedragenheid aan de tellingen.

Verder gaven de lokale coördinatoren aan dat de kennisclip met een korte voorstelling van de dak- en thuislozentelling door de onderzoekers een meerwaarde was. De kennisclip maakte het mogelijk organisaties op een eenvoudige en vlotte manier te informeren over de dak- en thuislozentelling. De coördinatoren stellen daarom voor een gelijkaardige kennisclip te maken over het invullen van de vragenlijst als aanvulling op de informatiesessies.

6 Aan de slag met de resultaten van de dak- en thuislozentelling

Alle telregio's vinden de resultaten van de dak- en thuislozentelling een absolute meerwaarde voor het inzicht in de lokale problematiek en als impuls voor het beleid rond dak- en thuisloosheid. Daarbij geven de lokale coördinatoren aan dat de resultaten als belangrijk en betrouwbaar worden onthaald.

Enkele lokale beleidsmakers vragen om aanvullend cijfermateriaal, naast het uitgebreid regionaal cijferrapport. Het onderzoeksteam bekijkt steeds wat mogelijk is en biedt aanvullende resultaten aan, maar kan niet ingaan op elke vraag. Omdat de onderzoekers waken over de privacy van de getelde dak- en thuisloze personen stellen we bovendien geen cijfers beschikbaar van groepen met minder dan 50 personen.

In sommige regio's reageerden lokale politici en beleidsmakers echter ook defensief op de resultaten door te beklemtonen wat er reeds voorzien is in de regio zonder op zoek te gaan naar nieuwe mogelijkheden of een uitbreiding van het beleid om dak- en thuisloosheid aan te pakken. Verder blijft de communicatie over de resultaten van de telling in enkele telregio's politiek erg gevoelig. In deze communicatie was het dan vooral belangrijk om negatieve berichtgeving te vermijden.

Om verder aan de slag te gaan met de resultaten van de dak- en thuislozentelling, vragen de coördinatoren om input en voorbeelden van het onderzoeksteam. Het onderzoeksteam zal na afronding van het onderzoeksproject ook aansluiten op lokale studiedagen die door de telregio's georganiseerd worden om de resultaten van de telling te presenteren en om input te geven voor beleidsveranderingen.

Bovendien is er ook politieke wil nodig om het beleid rond dak- en thuisloosheid verder uit te breiden en om de problematiek op de agenda te plaatsen en te houden. Verder blijkt ook hier de aanwezigheid van een sterke bovenlokale of regionale samenwerking een meerwaarde.

7 Belang van formele goedkeuring van de dak- en thuislozentelling

Aan de start van elke dak- en thuislozentelling vraagt het onderzoeksteam om een formele goedkeuring van alle lokale besturen van de telregio waarin zij formeel hun engagement voor de telling bevestigen. Deze formele goedkeuring blijkt cruciaal doorheen het proces van de dak- en thuislozentelling. Het biedt de lokale coördinatoren en het onderzoeksteam een aanknopingspunt bij de motivatie van de lokale organisaties evenals bij de bekendmaking van de resultaten.

8 Belang van herhaling van de dak- en thuislozentelling

Alle lokale coördinatoren gaven aan dat ze de dak- en thuislozentelling een heel boeiend traject vonden en doorheen het proces veel hebben kunnen bijleren. Veel inhoud was nieuw, zowel rond de dak- en thuislozentelling zelf als de organisatie van de telling. De coördinatoren benadrukken het belang van

een herhaling van de dak- en thuislozentelling in hun regio en vinden het een meerwaarde als zij opnieuw als coördinator de telling te kunnen organiseren zodat ze gebruik kunnen maken van de kennis en ervaringen die ze opdeden bij de organisatie van de dak- en thuislozentellingen in 2022.

Referenties

- Demaerschalk, E. & Hermans, K. (2020). Dak- en thuislozentelling Leuven. Leuven: LUCAS KU Leuven.
- Demaerschalk, E., Italiano, P., Mondelaers, N., Steenssens, K., Schepers, W., Bircan, T., Nicaise, I., Van Regenmortel, T., Jacquemain, M., Hermans, K. (2018). MEHOBEL - Measuring Homelessness In Belgium. 1-181, BELSPO.
- Demaerschalk, E., Mertens, N., Robben, L., Vermeir, E., Italiano, P. & Hermans, K. (2021). Telling Dak- en Thuisloosheid – Handleiding voor lokale besturen.
- Demaerschalk, E., Vermeir, E. & Hermans, K. (2022). Dak- en thuislozentelling eerstelijnszone Bravio. Leuven: LUCAS.
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken – Identiteit en Burgerzaken. Bevolkingscijfers op 1 januari 2023. <https://www.ibz.rrn.fgov.be/nl/rijksregister/statistieken-van-bevolking/>
- Italiano, P. & Hermans, K. (2021). Dénombrement du sans-abrisme & de l'absence de chez soi. Rapport local – Arlon. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Italiano, P. & Hermans, K. (2021). Dénombrement du sans-abrisme & de l'absence de chez soi. Rapport local – Liège. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Mertens, N. & Hermans, K. (2022). Dak- en thuislozentelling in Zuid-West-Vlaanderen. Leuven: LUCAS KU Leuven.
- Mertens, N., Robben, LL., & Hermans, K. (2020). Dak- en thuislozentelling Limburg. Leuven: LUCAS KU Leuven.
- Meys, E. & Hermans, K. (2014). Nulmeting dak- en thuisloosheid. Leuven: Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin.
- Vermeir, E., Samyn, S. & Hermans, K. (2020). Dak- en thuislozentelling Gent. Leuven: LUCAS KU Leuven.
- Wagener, M., Hermans, K., De Moor, N. & Emmanuel, N. (2022). Dénombrement du sans-abrisme et de l'absence de chez-soi. Rapport local Charleroi. CIRTES – UCLouvain.
- Wagener, M., Hermans, K., De Moor, N. & Emmanuel, N. (2022). Dénombrement du sans-abrisme et de l'absence de chez-soi. Rapport local Namur. CIRTES – UCLouvain.

